

3 ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫІ
БЕЛАРУСЬ ЗАЦІКАЎЛЕНА
Ў НАДЗЕЙНАСЦІ СВАЕЙ МЯЖЫ

У ПАРЛАМЕНЦЕ
ВЫСТАВА Нінелі ШЧАСНАЙ

2 стар.

СМАРГОНІ – 500 ГАДОЎ
ГОРАД, ДЗЕ БУДУЮЦЬ ХРАМЫ

3 стар.

4 стар.



ВЕСТКІ З РЭГІОНА: КАПЫЛЬШЧЫНА
“МЛЕЧНЫ ШЛЯХ АД РУК БАБУЛІ”
4 стар.

ХРЫСЦІЯНСКАЯ СТАРОНКА
“ЖЫЦЦЕ І ВЕРА”

5 стар.

АСОБА Ў БЯЗМЕЖЖЫ ЧАСУ

КНИГІ Янкі МАЎРА

ЗНАЙШЛИ МЛЬБЭНЫ ЧЫТАЧОЎ



6 стар.

ЛІТАРАТУРНАЯ СТАРОНКА

АПАВЯДАННЕ Леаніда КАЛОДЗЕЖНАГА
“КЛІЧ РОДНАЙ КРЫВІ”

7-8 стар.

ЗВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ
АРГЕНТЫНА. КІРГІЗІЯ.

7 стар.

КРЫЖАВАНКА ад Любові ІОНАВАЙ

8 стар.



АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ

Голас Радзімы



Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі

Выдаецца з 6 красавіка 1955 года

17 ліпеня 2003 года, № 29 (2847)

Цана 170 рублёў

E-mail: golas_radzimy@tut.by

хроніка жыцця

МЕДЫЦЫНСКІЯ ПАСЛУГ – БЯСПЛАТНА

Пералік паслуг у дзяржаўных медыцынскіх установах Беларусі, якія раней аказваліся за грошы, паменшыўся ў два разы.

Пра гэта заявіў намеснік міністра па ахове здароўя Віктар Рудэнка. У новым спісе засталіся толькі 34 паслугі ў такіх напрамках, як касметалогія, пластычная хірургія, стоматалогія, нетрадыцыйныя метады лячэння, якія паранейшаму будуць праводзіцца за грошы. Астатнія віды медыцынскай дапамогі можна атрымаць бясплатна. Пры гэтым, як сцвярджаюць медыкі, якасць лячэння не знізіцца.

“ПІНСК” СПЯШАЕЦЦА ДА МОРА

У Пінску спусцілі на ваду новы магутны буксірны цеплаход “Пінск”.

Ён будзе дастаўляць грузы да ўкраінскага порта Нікалаеў, гэта значыць, з выходам да Чорнага мора. Раней нашы судны маглі плаваць толькі па рэках, а беларускія экспартныя грузы дастаўлялі ўкраінскія буксіры.

Магутнасць новага цеплахода – 500 конскіх сіл, што дазваляе перавозіць да 3 тысяч тон калійных удабрэнняў.

АБНОВІЦЦА ВІЦЕБСКІ ЗАПАРК

У Віцебскім заагагічным парку, якому ўжо 17 гадоў, хутка пачнецца рэканструкцыя.

Завяршаны праектныя работы, якія прадугледжваюць рэканструкцыю адміністрацыйнага будынка – помніка архітэктуры XIX стагоддзя. Тут будзе створана экспазіцыйная зала, дзе наведвальнікі ўбачаць калекцыю дробных жывёл, а таксама мастацкія творы і вырабы народных майстроў, якія знаёмяць з таямніцамі прыроды. У аднапавярховым будынку будзе працаваць гурток юных натуралістаў.

Значна палепшацца ўмовы ўтрымання ўнікальных жывёл, падкрэсліла кіраўнік заапарка Жэліета Качаноўская. Зараз тут каля 90 жывёл 27 відаў. Ёсць нават леў па мянушцы Рыгус (у гонар Рыгі, дзе ён нарадзіўся). Для братоў нашых меншых створаны больш прасторныя вальеры і г.д.

СРОДАК СУПРАЦЬ ШКОДНЫХ ЗВЫЧАК

На Гродзенскім заводзе медпрапаратаў пачалі вырабляць лякарства новага пакалення для лячэння алкагольнай залежнасці і зняцця наркатычнай ломкі.

Як паведаміла кіраўнік навуковай лабараторыі прадпрыемства Ірына Скварцова, гэты сродак распрацаваны групай вучоных Беларускага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта, Інстытута фізіка-арганічнай хіміі і Інстытута біяхіміі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Аснову прэпарата пад назвай “трыптафан” складае незамежная кіслата L-трыптафан. Яна прысутнічае ў большасці раслінных пратэінаў, асабліва багатая на пратэіны соя. Амінакіслата сінтэзуе ў мозгу сератанін, які выпрацоўвае рэчывы, што рэгулююць інтэлектуальныя і эмацыянальныя працэсы. Праведзеныя клінічныя выпрабаванні паказалі, што L-трыптафан ліквідуе пачуццё трывогі, здымае дэпрэсіўныя станы, паляпшае сон. Прэпарат характарызуецца малой таксічнасцю і адсутнасцю пабочных рэакцый.

НАША КІНО ПРЫЗНАНА ЛЕПШЫМ

Гран-пры VII Міжнароднага экалагічнага тэлефестывалю “Выратаваць і захаваць” у Ханты-Мансійску атрымалі відэафільмы беларускіх аўтараў.

Журы прагледзела больш за 180 фільмаў, адабраўшы найбольш цікавыя па 8 намінацыях.

Лепшым суддзі прызналі відэацыкл рэжысёра і сцэнарыста з Беларусі Ігара Бышнева. Яго работы “У царстве бакланаў і чапляў”, “Жабы на дарогах” і “Апошнія арлы” атрымалі таксама галоўны прыз губернатара і старшыні ўрада Ханты-Мансійскай аўтаномнай акругі.

Дарэчы, у тэлеформе прынялі ўдзел каля 80 тэлекампаній з Расіі, Чэхіі, Венгрыі, Францыі, Эстоніі, Казахстана і Беларусі.

ВЁСКІ, ЯКІЯ “ПАХАВАЎ” ЧАРНОБЫЛЬ

Мемарыяльны знак у памяць 43 населеных пунктаў, якія зніклі з карты Чачэрскага раёна Гомельшчыны пасля катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, адкрыты на ўсходзе Чачэрска.

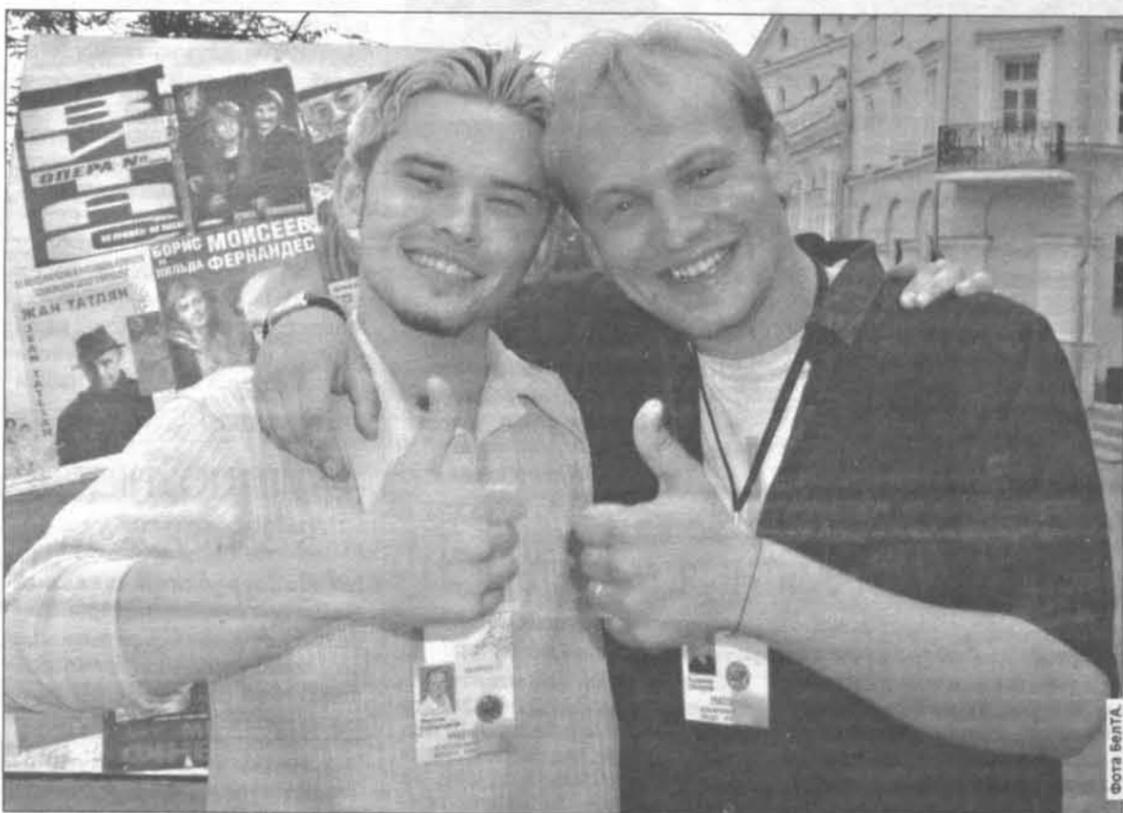
Праект мемарыяльнага знака – выява капліцы ў акружэнні назваў вёсак – распрацаваны творчай групай архітэктурнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта транспарту на чале са старшым выкладчыкам Алай Пацкевіч.

У афіцыйнай цырымоні яго адкрыцця прынялі ўдзел дэлегацыі Краснагорскага раёна Бранскай вобласці (Расія) і Кулікоўскага раёна Чарнігаўскай вобласці (Украіна).

Падрыхтавала Таццяна КУВАРЫНА.

фестываль

“СЛАВЯНСКІ БАЗАР У ВІЦЕБСКУ”



З 12 па 17 ліпеня прайшоў XII міжнародны фестываль мастацтваў “Славянскі базар у Віцебску”.

Гэта адзін з найбуйнейшых культуралагічных праектаў на тэрыторыі Еўропы, адзначыў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка, выступаючы на цырымоні адкрыцця.

У аснове фестывалю – ідэя міру і дружбы, падкрэсліў кіраўнік дзяржавы. Дэвізам сталі словы: “Праз мастацтва – да міру і ўзаемаразумення”.

Упершыню за ўсю гісторыю фестывалю мастацтваў яго ўдзельнікаў павітаў Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі. У Віцебску зараз актыўна аднаўляюць праваслаўныя цэрквы. Два храмы будуць у гістарычным цэнтры старажытнага горада – каля

Ратушы і на Успенскай гары. Апошні будзе самым вялікім у Віцебску, зазначыў Філарэт.

Падчас фестывальных дзён прайшло, як заўсёды, шмат мерапрыемстваў. Сярод асабліва значных – конкурс маладых выканаўцаў эстраднай песні 12 лепшых спевакоў з 19, што прыехалі з 16 краін свету. У лік фіналістаў трапілі і Максім САПАЦЬКОЎ (на здымку злева) і Уладзімір АЎЧАРОЎ, якія прадстаўляюць Беларусь.

Р.С. Калі газета вярталася, стала вядома, што Максім САПАЦЬКОЎ стаў пераможцам конкурсу – уладальнікам Гран-пры, а Уладзімір Аўчароў атрымаў трэцюю прэмію. Сяродна вiшчуем з пераможцамі!

Алена МАРЧУК.

вішчуем!

ВЫСОКАЯ ЎЗНАГАРОДА БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯЯЧКІ З БЕЛАСТОКА

Днямі пасол Беларусі ў Варшаве Павел Латушка ўручыў ад імя Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнка медаль Францішка Скарыны сакратару Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы (БГКП) Валянціне Ласкевіч.

Яна ўзнагароджана за актыўную шматгадовую дзейнасць па развіцці беларуска-польскіх культурных сувязей і захаванні беларускай культурнай спадчыны. Беларусы ў Польшчы, палякі ў Бе-

ларусі ў значнай ступені спрыяюць развіццю добрасуседскага супрацоўніцтва. У гэтым сэнсе вялікі ўклад у яго ўносіць В. Ласкевіч.

Канстанцін СЕЛЬСКІ.

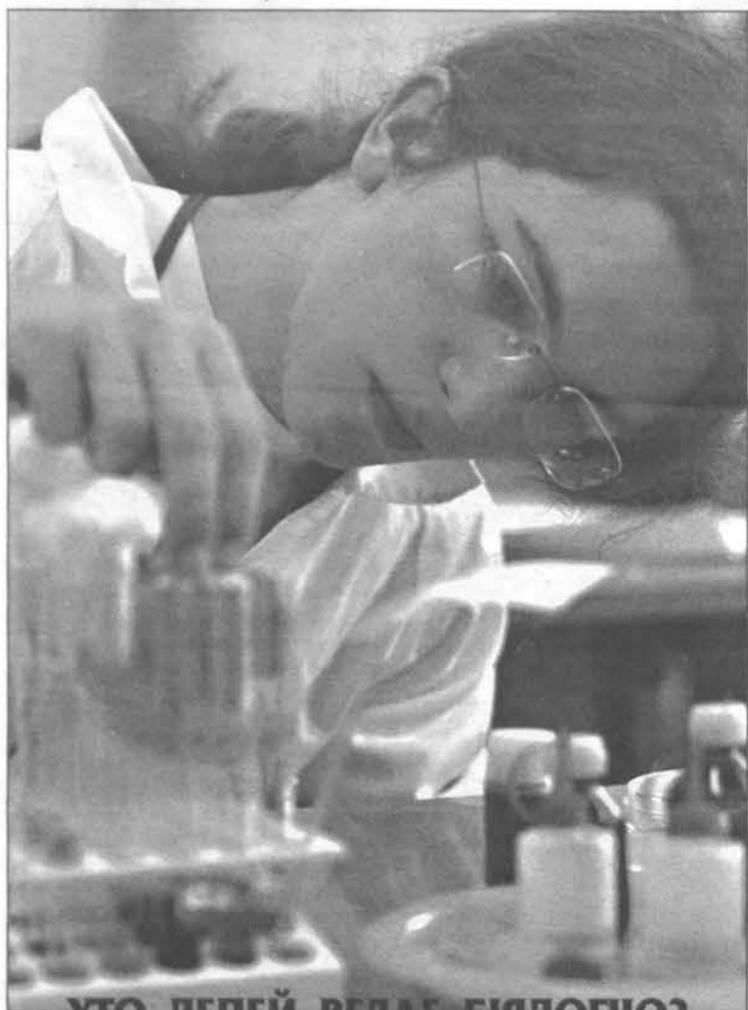
спорт

ЧЭМПІЁН СВЕТУ ПА КАРАТЭ – З ПІНСКА

Ганаровы чэмпіёнскі тытул заваяваў 19-гадовы спартсмен з Пінска Дзмітрый Грачоў на чэмпіянаце свету па ўсясусветнаму каратэ, які завяршыўся ў Санкт-Пецярбургу. У фінальным паядынку пінчанін атрымаў перамогу над былым уладальнікам гэтага высокага звання – прадстаўніком Італіі. Трэнеруе Дзмітрыя Аляксандр Шарко (пінскі клуб “Эдэльвейс”).

Міхал МАЗАКОЎ.

алімпіяда



ХТО ЛЕПЕЙ ВЕДАЕ БІЯЛОГІЮ?

Упершыню ў Мінску прайшла 14-я Міжнародная біялагічная алімпіяда школьнікаў. У ёй удзельнічалі больш за 170 дзяцей з 43 краін свету.

НА ЗДЫМКУ: удзельніца практычнага тура Міжнароднай алімпіяды па біялогіі ў лабараторыі біяфака БДУ.

Фота Мікалая ПЯТРОВА, БелТА.

у калекцыю нумізматаў

НОВЫЯ ПАМЯТНЫЯ МАНЕТЫ

Нацыянальны банк Рэспублікі Беларусь 17 ліпеня 2003 года ўводзіць у абарачэнне наступныя памятныя манеты:

сярэбраную манету "Штурханне ядра. Алімпійскія гульні 2004 года", выпушчаную ў рамках Міжнароднай манетнай праграмы, наміналам 20 рублёў.

На наружным баку манеты змешчаны: у кругу, абрамленым геаметрычным арнамантам, — рэльефная выява Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь, пад ёю ўказаны год чаканкі, проба сплаву; па кругу надпісы: злева — "ШТУРХАННЕ ЯДРА", справа — "АЛІМПІЙСКІЯ ГУЛЬНІ 2004".

Манеты выраблены якасцю "пруф", тыражом 25 000 адзінак; памятныя манеты "Нацыянальны парк "Нарачанскі". Лебедзь-шыпун" серыі "Нацыянальныя паркі і запаведнікі Беларусі": сярэбраную — наміналам 20 рублёў і медна-нікелевую — наміналам 1 рубель.

На наружным баку манеты змешчаны: у кругу, абрамленым

геаметрычным арнамантам, — рэльефная выява Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь, пад якім указаны год чаканкі, для сярэбранай — проба сплаву; па кругу надпісы — у верхняй частцы — "РЭСПУБЛІКА БЕЛАРУСЬ", у ніжняй — "ДВАЦЦАЦЬ РУБЛЁў" — на сярэбранай і "АДЗІН РУБЕЛЬ" — на медна-нікелевай.

На адваротным баку манеты змешчаны: па цэнтры — адлюстраванне двух лебедзяў, якія плаваюць на фоне лілей; па кругу надпісы: зверху злева — "НАЦЫЯНАЛЬНЫ ПАРК "НАРАЧАНСКІ", унізе — "ЛЕБЕДЗЬ-ШЫПУН".

Манеты выраблены: сярэбраная — якасцю "пруф", тыражом 2 000 адзінак, медна-нікелевая — якасцю "пруф-лайк", тыражом 5 000 адзінак.

Уведзеныя ў абарачэнне манеты з'яўляюцца законным грашовым сродкам Беларусі і абавязковыя да прыёму па намінальнай вартасці пры ўсіх відах плацяжоў без усялякіх абмежаванняў.

Упраўленне інфармацыі Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь.

"Мінск-навіны" паведамляюць

ЗА ЧЫСЦІНУ ВЫТВОРЧАСЦІ

На VIII еўрапейскім "круглым stole" цэнтрай чыстай вытворчасці ў Ірландыі эксперты высока ацанілі поспехі нашай краіны ў гэтай сферы.

У мерапрыемстве прынялі ўдзел прадстаўнікі з дзесяткаў краін. Беларусь на такім форуме была прадстаўлена ўпершыню. Па словах начальніка ўпраўлення арганізацыі эканомікі і прыродакарыстання Мінпрыроды Мікалая Цыганкова, еўрапейскія экс-

перты адзначылі заслугі нашай краіны ў развіцці чыстай вытворчасці і прыродаахоўнай рабоце. Створаная ў Беларусі Нацыянальная падсістэма экалагічнай сертыфікацыі — першая не толькі ў краінах СНД, але і на ўсёй тэрыторыі былога СССР.

з прэс-канферэнцыі

БЕЛАРУСЬ ЗАЦІКАЎЛЕНА Ў НАДЗЕЙНАСЦІ СВАЁЙ МЯЖЫ

Арганізаванае для дыпламатаў Дзяржаўным камітэтам пагранічных войскаў наведванне пераходаў цераз дзяржаўную мяжу Рэспублікі Беларусь стала падставай для правядзення прэс-канферэнцыі ў Нацыянальным прэс-цэнтры.

Зацікаўленасць у добраўпарадкаванні беларускай мяжы тлумачыцца наступным чынам. Па-першае, у маі наступнага года дзяржаўная мяжа нашай краіны становіцца знешняй граніцай Еўрасаюза. Другая прычына звязана з першай: Еўрасаюз уклаў значныя сродкі ў добраўпарадкаванне пагранічных пераходаў. Так, пераход Каменны Лог быў зроблены ў рамках праграмы Еўрасаюза ТАСІС. Тэндэр на будаўніцтва, дарэчы, выйграла беларуская кампанія. І замежныя дыпламаты дружна заявілі, што задаволены якасцю праведзеных работ.

І ў той жа час дыпламатам паказалі часовы пагранічны пост, які існуе ў такім выглядзе вось ужо 9 гадоў. Так што і для Еўрасаюза, і для беларускага боку ёсць аб чым задумацца. Пасол Еўрасаюза ва Украіне, Беларусі і Малдове Норберт Жустэн кажа на гэты конт, што ў бліжэйшы час плануецца выдзеліць нашай

знак якасці

СУПРАЦОЎНІЦТВА З ЗАМЕЖЖАМ

На Навагрудскай швейнай фабрыцы своечасова прыйшлі да высновы, што, каб выжыць ва ўмовах рыначнай эканомікі, неабходна шукаць рынкі збыту за мяжой.

У выніку напружанай працы ўстаноўлены вытворчыя сувязі з Амерыкай, Англіяй, Бельгіяй, Чэхіяй, Італіяй і іншымі краінамі. Напрыклад, амаль 10 гадоў працягваецца супрацоўніцтва з амерыканскай кампаніяй "Харві Бенард", на выкананне заказаў якой задзейнічана 50 працэнтаў вытворчых магутнасцей фабрыкі.

Дырэктар прадпрыемства А.Бахар адзначае, што з гэтай фірмай-партнёрам прыемна працаваць: яна заўсёды аператыўна прымае рашэнні па любых пытаннях. Сувязь з кампаніяй ажыццяўляецца цераз каманду спецыялістаў пад кіраўніцтвам І.Смьчкоўскай, якая працуе ў Мінскім офісе кампаніі.

Адным з пастаянных партнёраў прадпрыемства з'яўляецца і англійская фірма "Дашмо Клоўзінг". Ад яе фабрыка ў гэтым годзе атрымала вялікі заказ на 70 тысяч шортаў і 100 тысяч штаноў. Ужо пачалося яго выкананне.

А нядаўна Навагрудскую швейную фабрыку наведалі прадстаўнікі яшчэ адной англійскай фірмы, якія пасля агляду прадпрыемства далі яму вельмі высокую адзнаку і заключылі дамоўленасць на працяглае супрацоўніцтва. Яшчэ адзін выгадны напрамак эканамічных сувязей — суседняя Расія.

Адміністрацыя Навагрудскай швейнай фабрыкі пастаянна шукае выгадныя варыянты дзелавога супрацоўніцтва з замежжам.

Яўген ЛАПЦЕЎ.

краіне 6 мільёнаў еўра. Справа толькі за законам ці пастановай, якая б пазбаўляла грошы, што паступаюць ад Еўрасаюза, ад падатковых пошлін: "Мы лічым, што недапушчальна абкладваць падаткамі сродкі, атрыманыя па лініі грантаў".

Беларусь, як любая іншая дзяржава, зацікаўлена ў надзейнасці сваёй мяжы. Але наша краіна сапраўды з'яўляецца транзітнай. Апошняя тычыцца не толькі грамадзян, якія паважаюць закон. Факты, прыведзеныя Аляксандрам Паўлоўскім, старшынёй Дзяржаўнага камітэта пагранічных войскаў, сведчаць, што, з аднаго боку, беларуская мяжа прывабная для нелегалаў і кантрабандыстаў, а з другога, з'яўляецца для іх сур'ёзнай перашкодай. Так, за апошнія 3 гады на мяжы было затрымана 200 кілаграмаў герайну, у тым ліку і афганскага паходжання, за 2 гады — больш за 100 адзінак зброі. Тут варта прывесці думку

Н.Жустэна, які падкрэсліў, што праблема кантрабанды наркатыкаў нараджаецца не на Беларусі, а ідзе з Усходу. Тым больш хочацца спадзявацца, што наша краіна не павінна будзе сама спраўляцца з гэтай праблемай. Але пры гэтым ніхто не спрачаецца з думкай, выказанай паслом Германіі Хельмутам Фрыкам на конт таго, што той, хто ахоўвае сваю мяжу, дзейнічае, у першую чаргу, у сваіх асабістых інтарэсах, але адначасова і ў інтарэсах іншых краін.

Беларускую мяжу, імкнучыся трапіць на Запад, спрабуюць перайсці з фальшывымі пашпартамі высокага ўзроўню падробкі прадстаўнікі ледзь не ўсіх краін свету. Відавочна, што такая сітуацыя патрабуе навучання персаналу, адкрыцця новых пунктаў пропуску. А.Паўлоўскі кажа, што хацелася б, каб іх колькасць адпавядала існуючым на польскім баку, да прыкладу. Пакуль жа замежныя дыпламаты засведчылі высокі ўзровень падрыхтоўкі і кампетэнтнасць пагранічных войскаў Беларусі.

Алена СПАСЮК.

Мінск, вуліца Захарава, 28. Дом дружбы

ЯГО ПАФАС — ДАБРО І СПРАВЯДЛІВАСЦЬ

Гэтымі словамі Тамара Антановіч, старшыня праўлення Таварыства "Беларусь — Бельгія", распачала ў Доме дружбы вечарыну, прысвечаную 100-годдзю з дня нараджэння Жоржа Сімянона. Аб папулярнасці яго ў свеце гаварылі пісьменнікі Леанід Дранько-Майсюк і Леанід Казыра.

— А ці ведаеце вы, — заінтрыгаваў публіку Л.Казыра, — што Сімянона нядаўна ледзь не зрабілі рускім ці беларусам па паходжанні? Нібыта яго продка быў сынам палоннага 1812 года Кірылы Сямёнава... Зрэшты, пісьменнік досыць папулярны і без усялякіх легенд. Поспех яму забяспечылі складаная кампазіцыйная інтрыга і тонкі псіхалагізм твораў. Яму належыць каля 70 раманаў толькі пра камісара Мегрэ, а ёсць жа яшчэ іншыя серыі, мемуары. Яго творы перакладзены больш чым на 60 моў свету агульным тыражом каля 550 мільёнаў экзэмпляраў. І ведаеце, што прываблівае яго чытачоў? Не смакаванне агрэсіўнасці і прымусу, як лічаць некаторыя заходнія крытыкі, а па-

фас добра і справядлівасці.

Сваімі ўражаннямі пра Бельгію падзялілася на вечары дэкан франка-беларускага факультэта Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта Галіна Туміловіч. Яна назвала Сімянона адным з сімвалаў Бельгіі. Настаўніца Святалана Марыныч прывяла доўгі спіс еўрапейскіх мерапрыемстваў, якімі адзначаюць юбілей пісьменніка. Іх налічылі сотню, а сто першым стала вечарына ў Беларускім Доме дружбы.

І, вядома ж, на вечарыне гучалі вершы і песні на беларускай, французскай і рускай мовах. Іх выконвалі вучні Бараўлянскай сярэдняй школы і студэнты мінскіх навучальных устаноў.

Тамара ШКУРКО.

перспектывы

ЛАГОЙСК СТАНЕ ЛЫЖНЫМ КУОРТАМ

Гарнальжыны комплекс-курорт павінен пачаць работу ў 2005 годзе, у тым ліку першы пускавы комплекс — да 1 снежня гэтага года.

У адпаведнасці з пастановай Савета Міністраў, будаўніцтва асноўных аб'ектаў першага комплексу павінна завяршыцца да сярэдзіны лістапада. Размова ідзе пра падрыхтоўку гарнальжнай трасы, пра мантажныя работы на крэсельным пад'ёмніку, будаўніцтва пункта пракату і рэстарана, пусканаладачныя работы. Будаўніцтва аб'ектаў другога пускавога комплексу гарнальжнага курорта "Лагойск" намечана ажыццявіць да 1 снежня наступнага года. Ён будзе складацца з двух

гарнальжных спускаў на паўночным склоне з бугельнымі пад'ёмнікамі, гасцініцы на 100 месцаў, другога пункта пракату, рэстарана і паркінга на 400 аўтамабіляў.

Па задуме, у Лагойскім раёне будзе створаны нацыянальны цэнтр спартыўна-аздараўленчага турызму, які будзе складацца з шасці гарнальжных спускаў з пад'ёмнікамі і дапаможных памяшканняў. Будаўніцтва аб'ектаў плануецца весці з дрэва, у стылі альпійскіх гарнальжных курортаў.

у парламенце

ВЫСТАВА НІНЕЛЬ ШЧАСНАЙ

У фазе залы пасяджэнняў Савета Рэспублікі адкрылася выстава вядомай беларускай мастачкі Нінель Шчаснай. Яна мастачка рознабаковых талентаў: жывапісец, скульптар, архітэктар, майстар вітражоў. Арыгінальнасць тэхнікі жывапісу, цікавае выкарыстанне колеру, мяккасць і лірызм — рысы яе творчасці. Адна з галоўных тэм — чалавек ва ўзаемадзеянні з прыродай. Працы гэтага напрамку вызначаюцца цеплынёй і немудрагелістасцю сюжэтаў: «Вясёлка», «Лазня», «Пад сонейкам», «Капеж».



Вядомая Нінель Шчасная як партрэтчыст. Дзякуючы яе працы, захаваны вобразы нашых слаўтых землякоў Івана Мележа, Рыгора Шыры, Івана Шамякіна, Цёткі (Элаізы Пашкевіч) і іншых. Для дэпутатаў Савета Рэспублікі было цікава ўбачыць у гэтай галерэі слаўтасцей і партрэт свайго калегі — члена Пастаяннай камісіі Савета Рэспублікі па са-

цыяльных пытаннях, народнай артысткі Беларусі, актрысы віцебскага тэатра імя Якуба Коласа Святланы Акружной.

НА ЗДЫМКАХ: Н.ШЧАСНАЯ знаёміць з экспазіцыяй старшыню Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь А.ВАЙТОВІЧА; партрэт С.АКРУЖНОЙ.

Тэкст і фота Яўгена КАЗЮЛІ.



стасункі

УЗАЕМНЫ «ЛІКБЕЗ»

Тры тысячы беларусаў не ўпусцілі магчымасць пашырыць свае веды пра Швецыю.

Консульства гэтай краіны (Мінск), Пасольства Швецыі (Масква), Шведскі інстытут пры падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь правялі Дні культуры Швецыі, у час якіх мы маглі пазнаёміцца з жыццём каралеўства. У рамках мерапрыемства Магнус Бертас прадставіў свой відэа-арт-праект «Who is» («Хто такі»); Стэфан Лундгрэн — фотавыставу «Twin Peaks» («Вяршыні-блізняты»); Інга-Ліна Ліндквіст, былая барысаўчанка, а зараз шведская пісьменніца, правяла свой творчы вечар; у Мінску і Гродне была арганізавана рэтраспектыва філмў Інгмара Бергмана.

Мінчане правялі зацікаўле-

насць да выстаў і сустрэч, каб лепш даведацца пра жыццё шведаў. Напрыклад, у кінатэатры «Перамога» зала была поўнай у час паказу мастацкіх стужак.

Гасцям таксама хацелася нарэшце даведацца пра не зусім вядомую ў Еўропе нашу краіну. Стэфан Лундгрэн абяцаў змясціць Беларусь на сваім новым творы — на малюнку-карце. Вось яго ўражанні: «На Беларусі шмат шэрых дамоў, асабліва ў вёсках. Мінск падобны на мой родны горад, і таму я адчуваю сябе тут добра, як дома». Інга-Ліна Ліндквіст: «Па тэмпераментах беларусы і шведы вельмі падобныя: спакойныя, працавітныя, вельмі царплівыя. Зараз Бе-

ларусь — гэта зусім не тая краіна, якую 25 гадоў таму я пакінула. Мне здаецца, тут пануе асцярожны аптымізм. Вельмі ўразліва, што беларуская моладзь нічым не адрозніваецца ад сваіх аднагодкаў на Захадзе: яны слухаюць і чытаюць адно і тое ж, нават разважаюць падобна. Неяк па-іншаму беларусы хоць і дзяць па вуліцах. Нібы абыходзяць адно аднаго. Шведы ідуць «напралом». Тым не менш, вельмі прыкметна, што шведская паўсдзённая культура больш «цырымонная».

Для тых, хто не паспеў на Дні шведскай культуры, і тых, хто мае жаданне працягнуць знаёмства, шведскі бок абяцаў прывезці ў Мінск гэтай восенню выставу ды-зайну.

Алеся МАТУСЕВІЧ.

вернісаж

МІЖНАРОДНЫ ДЗІЦЯЧЫ ПЛЕНЭР

У Нацыянальным дзіцячым аздараўленчым лагера «Зубраня» прайшоў дзевяты Міжнародны дзіцячы пленэр, прысвечаны народнаму мастаку Беларусі Віталю Цвірко. Заключная выстава пленэра адкрылася 9 ліпеня ў Мінскім Палацы мастацтва.

Штогадова на гэта мерапрыемства запрашаюцца дзеці з усіх абласцей Беларусі, краін СНД, Балкан, дзяржаў далёкага замежжа. Узрост удзельнікаў — ад 8 да 16 гадоў. Пленэр збірае таксама адораных дзяцей з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі, бежанцаў, сірот, дзяцей, якія пацярпелі ў выніку катастрофы на Чарнобыльскай АЭС. Па выніках пленэра штогод выдаецца каталог, які знаёміць з яго ўдзельнікамі, а таксама заснавальнікамі (у іх ліку

Міністэрства адукацыі нашай краіны, Беларускі дзіцячы фонд).

У рамках пленэра адбылася творчая акцыя-конкурс плаката, прымеркаваная да Міжнароднага дня барацьбы з наркотыкамі. Наступны, дзевяты, пленэр пройдзе ў чэрвені 2004 года і будзе прысвечаны Васілю Кандзінскаму (1866–1944) — рускаму мастаку і графіку, аднаму з заснавальнікаў і тэарэтыкаў абстрактнага мастацтва.

БелТА.

здарэнні

У ВЫХАДНЫЯ АДБЫЛОСЯ АМАЛЬ 70 ДТЗ, У ЯКІХ ПАЦЯРПЕЛІ ЛЮДЗІ. Тое, што рабілася ў выхадныя дні на дарогах Беларусі, па колькасці ахвяр і велічыні людскога гора можна параўнаць хіба што з полем баявых дзеянняў... 20 чалавек загінулі, 79 атрымалі траўмы і калецтвы ў выніку 68 дарожна-транспартных здарэнняў.

А прычынай усяму — бестурботнасць і дзікае нежаданне выконваць элементарныя правілы бяспекі на дарогах.

У аўтакатастрофе недалёка ад в. Галяшы Дубровенскага раёна Віцебскай вобласці загінулі два вадзіцелі і трое пасажыраў. Яшчэ трое чалавек знаходзяцца ў Аршанскай гарадской бальніцы. Каля дзевяці вечара на аўтамагістралі Брэст-Мінск-мяжа РФ аўтамабіль «Опель-Аскона» на прамым участку дарогі выехаў на сустрэчную паласу руху, дзе сутыкнуўся з аўтамашынай «Опель-Амега», якая рухалася насустрач.

Не менш жahlівае здарэнне адбылося ў той жа дзень на некалькі гадзін раней у вёсцы Страдзічы Брэсцкага раёна. Аўтамабіль «Опель» зляцеў з дарогі ў кювет і стукнуўся ў дрэва, пасля чаго аўтамашына загарэлася. У выніку здарэння трое маладых людзей згарэлі. Прычына трагедыі — перавышэнне скорасці.

Ганна ГАЛДЫЦКАЯ, прэс-сакратар упраўлення Дзяржаўтаінспекцыі МУС.

кампетэнтна

ПРА ТОЕ, ШТО ТУРБУЕ ЁСІХ

Падведзены вынік работы падатковай службы за I паўгоддзе. Як паведаміў міністр па падатках і зборах Беларусі Канстанцін Сумар, вынік перавысіў усе чаканні: у кансалідаваны бюджэт паступіла 4 324,7 мільярда рублёў, што складае 105,2 працэнта выканання плана шасці месяцаў 2003 года. Пры гэтым у рэспубліканскі бюджэт паступіла 1 698,2 мільярда рублёў, а ў мясцовы — 2 626,5.

У першым паўгоддзі была праведзена кампанія па прыёму, правярцы і пераарозліку падаходнага падатку. Колькасць пададзеных дэкларацый паменшылася ў параўнанні з мінулым годам, але сума падаходнага падатку павялічылася. Гэта можна растлумачыць тым, што ў законе ад 1 студзеня 2002 года з'явілася паста нова, у якой гаворыцца, што асобы, што атрымліваюць даходы не толькі па месцу асноўнай працы, могуць не падаваць дэкларацыі, калі будуць выплачваць па дадатковаму заробку падатак па стаўцы 20 працэнтаў. Па выніках пераарозліку падатку, зыходзячы з сукупнага гадавога даходу за 2002 год 81 507 фізічных асоб (52 працэнта ад колькасці тых, хто прадставіў дэкларацыі) прад'явілі к даплаце суму падатку ў памеры 5,6 мільярда рублёў. Нягледзячы на тое, што колькасць пададзеных дэкларацый зменшылася, сума падаходнага падатку павялічылася ў параўнанні з мінулым годам на 1,6

мільярда рублёў, ці ў 1,4 раза, а ў супараўнальных цэнах на 219 мільёнаў рублёў.

У апошні час у падатковы кодэкс было пададзена 20 новых праект-дакументаў, з якіх 17 ужо прынята. 3-за гэтага адбыліся некаторыя змены ў выплаце падаткаў. Напрыклад, падаткаабкладанне асоб, якія займаюцца гандлем, цяпер будзе залежаць ад гандлёвай плошчы. Штрафныя санкцыі залежаць ад цяжару памылак падаткаплацельчыка. Але, па выказванні міністра, за гэты час ніводны падаткаплацельчык не быў прыцягнуты да суда.

Пра колькасць багатых людзей на Беларусі можна меркаваць па тых, хто плаціць падатак па максімальнай стаўцы — 30 працэнтаў. Такіх — 3 000 чалавек. Па разліках падатковых органаў, сёння каля 200 грамадзян Беларусі маюць гадавы даход болей за адзін мільён долараў ЗША.

Мсціслаў ІГНАЦЕНКА.

дыпкур'ер

СУСТРЭЧА З КІРАЎНІЦТВАМ ЯПОНСКАГА ФОНДУ

Часовы Павераны ў справах Рэспублікі Беларусь у Японіі Анатоль Сцепусь сустрэўся з першым намеснікам дырэктара Японскага фонду міжнародных абменаў Сінья Нагаі.

Падчас сустрэчы была дасягнута дамоўленасць аб арганізацыі стажыровак у Японіі студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, якія вывучаюць японскую мову, а таксама для дзяржаўных служачых да 45 год. Акрамя гэтага, японскі бок інфармаваў пра магчымасць правядзення ў Японіі выстаў беларускіх мастакоў. Японскі фонд пагадзіўся таксама разгледзець магчымасць выдзялення новай Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь японскай літаратуры.

ДАБРАЧЫННАЯ АКЦЫЯ

Канадская дабрачынная арганізацыя «Дапамога Атаўскай даліны дзецям Чарнобыля» (Ottawa Valley Aid for Chernobyl Children) правяла акцыю па зборы сродкаў на аздараўленне дзяцей з тых раёнаў Беларусі, якія пацярпелі ў выніку чарнобыльскай аварыі.

У ліку ганаровых гасцей на акцыю былі запрошаны дэпутаты парламента Канады, кіраўніцтва мэрыі Атавы, супрацоўнікі Пасольства Рэспублікі Беларусь у Канадзе. У сваіх выступленнях госці адзначылі важнасць праведзенай дабрачыннай фундамента работ па аздараўленні дзяцей, падкрэслілі неабходнасць яе працягу і падтрымкі з боку ўрадавых арганізацый і органаў мясцовага самакіравання.

У памяць пра мерапрыемства ганаровыя госці пасадзілі дрэва, а дзеці з Беларусі, якія тут аздараўляюцца, уручылі ім сувеніры.

ПАМ'ЯНАЛІСЯ ДАМАМІ

32 па 16 ліпеня 14 дзяцей з Панямуньскага дзіцячага дома Гродзенскай вобласці знаходзі-

ліся на адпачынку на берэзе Балтыйскага мора ў дзіцячым доме горада Устка Паморскага ваяводства Польшчы.

Для беларускіх дзяцей была падрыхтавана вялікая культурная і аздараўленчая праграма. Акрамя марскіх і сонечных ваннаў, дзеці пазнаёміліся з выдатнымі мясцінамі гарадоў Гданьска, Сопата, Гдыні і Слупска.

Разам з польскімі ровеснікамі беларускія дзеці наведалі Генконсульства Рэспублікі Беларусь у Гданьску, якое арганізавала абмен паміж Панямуньскім дзіцячым домам і дзіцячым домам горада Устка.

У гэты ж час 20 выхаванцаў дзіцячага дому Устка адпачывалі ў Панямуньскім дзіцячым доме Беларусі, дзе, акрамя Гродна, яны наведалі Мінск, Ліду і Навагрудак.

БЕЛАРУСКА-ЎКРАЊНСКАЯ КАМІСІЯ ПА ПЫТАННЯХ ГАНДЛЁВА-ЭКАНАМІЧНАГА СУПРАЦОЎНІЦТВА

15-16 ліпеня ў Кіеве прайшло дзевятае пасяджэнне Міжуродавай Беларуска-ўкраінскай камісіі па пытаннях гандлёва-эканамічнага супрацоўніцтва.

На сумесным пасяджэнні камісіі быў разгледжаны шэраг актуальных пытанняў гандлёва-эканамічнага супрацоўніцтва дзвюх краін, у прыватнасці, ход выканання Міждзяржаўнай праграмы доўгатэрміновага эканамічнага супрацоўніцтва паміж Беларуссю і Украінай на 1999–2008 гады.

Падчас пасяджэння камісіі абмяркоўваліся пытанні стварэння для беларускіх тавараўтворцаў спрыяльных умоў гандлю з Украінай, павелічэння паставак у гэтую краіну беларускіх трактароў, аўтобусаў, тралейбусаў і іншай прадукцыі, развіцця сумесных зборачных вытворчасцей сельскагаспадарчай тэхнікі, пашырэння вытворчай кааперацыі, павелічэння грузавозак усімі відамі транспарту, рэгулявання праблемных фінансавых і пагранічных пытанняў.

Прэс-служба МЗС.

Смаргоні – 500 гадоў

ГОРАД, ДЗЕ БУДУЮЦЬ ХРАМЫ

Гарады, як і людзі, маюць сваю гісторыю і лёс. Адны ўплываюць сваім жыццём на многіх, іншых нібы і не заўважае ніхто. І для гарадоў, і для людзей вельмі важнымі здаюцца даты і ўзрост. Для мудрых апошні з'яўляецца набыткам і дапамагае многае зразумець і ацаніць па сапраўднай вартасці. З гадамі з'яўляюцца традыцыі і аўтарытэт. Для гарадоў не менш, чым для людзей, важна ўмець помніць, што з імі было, і ведаць сабе цану.

Падставай для такіх думак стала для мяне наведванне Смаргоні, невялікага раённага цэнтру ў Гродзенскай вобласці, дзе цяпер жыве каля 36 тысяч чалавек. Сёлета Смаргоні, вядомай з 1503 года як уладанне мясцовых князёў Зяновічаў, спаўняецца 500 гадоў. Статус горада Смаргонь атрымала ў 1504 годзе. Пазней горад належаў Радзівілам, з якімі Зяновічы парадніліся дзякуючы шлюбу дачкі Мікалая Зяновіча Ганны з адным з прадстаўнікоў вядомага роду.

У 1553 годзе ў горадзе з'явіўся кальвінскі збор – храм і адначасова абароннае збудаванне. Такі тып пабудовы быў распаўсюджаны на Беларусі ў XVI стагоддзі. Але падобныя храмы ў Койданаве, Асташыне не захаваліся. А Смаргонскі касцёл радуе вока і сэрца і носіць імя святога Міхаіла Архангела. У савецкія часы будынак служыў памяшканнем для музея. Дзякуй Богу, яго не разбурылі. Цяпер ён уражвае як знешнім выглядом, так і ўнутраным убраннем. Алтар і іконы выраблены з дрэва. Іконы прысвечаны шляху Ісуса Хрыста на Галгофу, а велічны алтар адлюстроўвае вечную барацьбу добра і зла ў выглядзе змагання Архангела Міхаіла і анёлаў са змеям.

Акрамя дагледжанасці тэрыторыі касцёла, вялікай колькасці людзей на службе ў будзённы дзень, уразіла прыкасцельная пабудова. Былы клуб перабудавалі, аздобілі. Цяпер засталіся ўнутраныя работы, якія, канешне, патрабуюць шмат часу і сродкаў.

У канцы XVI стагоддзя ў Смаргоні, акрамя касцёла, былі грамадскія збудаванні, заснаваныя Крыштофам Зяновічам: школа, багандзельня і папяровая фабрыка. У 1667 годзе адкрыўся першы ў Беларусі міждзяржаўны паштовы маршрут Вільня–Мінск–Масква, які праходзіць праз горад.

Горад знакаміты і "Смаргонскай мядзведжай акадэміяй", заснаванай Радзівіламі ў XVII стагоддзі. Мядзведзяў лавілі, дрэсравалі і



выступалі з імі. Да XIX стагоддзя на кірмашах можна было сустрэць выхаванцаў і паслядоўнікаў "смаргонскай школы дрэсуры". Вядома, што мядзведзі ўмелі танцаваць, кланяцца і гэтак далей. Сакрэт быў у тым, што іх адлоўлівалі зусім малымі, саджалі ў спецыяльную клетку, дзе падагравалася дно. Мядзведзья станаўлялася на заднія ногі, падскоквала. Пры гэтым білі ў бубен. Так нараджаўся трук. Павадыры – "мядзведнікі" з вучонымі звярамі хадзілі на заробкі па кірмашах Расіі, Венгрыі, Германіі. Папулярнасць бачная па сюжэтах беларускай батлейкі, дзе ёсць вобраз скамароха і мядзведзя, ці, як яшчэ казалі, "смаргонскага вучыцеля з вучнем". Зараз пра знакамітую акадэмію нагадвае толькі аздабленне гарадскіх масткоў, на якіх ёсць выява вучня. Наогул жа, згаданае аздабленне – напамін гасцям і жыхарам горада пра тое, як жылі людзі на гэтай зямлі і якія яны былі. Тут успамінаюць Францішка Багушэвіча, маёнтка бацькоў якога знаходзіўся недалёка ад горада. Нагадваецца і пра братаў Карловічаў, этнографію і краязнаўцаў, якія жылі ў гэтых мясцінах у XIX стагоддзі. І, канешне, у Смаргоні ганарацца, што недалёка ад яе ў маёнтку Залессе жыў знакаміты кампазітар Міхал Агінскі. Гарады, як і людзі, памя-

таюць тых, хто жыў у іх і ўпрыгожыў сваім з'яўленнем іх жыццё.

Не ведаю, ці можна сказаць тое ж, да прыкладу, пра шведскага караля Карла XII. Тым не менш, менавіта ў Смаргоні ён спыняўся са штабам і прымаў паслоў украінскага гетмана Мазепы. А значна пазней, падчас вайны з Францыяй, не ў якім іншым месцы, а ў Смаргоні Напалеон пакінуў сваю армію, перадаў паўнамоцтвы кіраўніка палкаводцу Мюрату і накіраваўся праз Польшчу ў Еўропу. Па чутках, не дзе ў сутарэннях касцёла святога Архангела Міхаіла схаваныя скарбы, што нарабавала французская армія. Але яны так і не былі знойдзены. Дарэчы, Смаргонь мела ўсе шансы стаць горадам, дзе быў бы ўзяты ў палон Напалеон, бо кавалерыя Давыдава прыскакала сюды толькі на два дні пазней пасля ўцёкаў французскага імператара.

Іншыя войны ўплывалі на жыццё горада яшчэ больш значна. У першую сусветную вайну Смаргонь была амаль поўнасцю разбурана. А падчас акупацыі фашыстамі з чэрвеня 1941 па ліпень 1944 тут загінула каля 4 тысяч чалавек. Такі вольны лёс горада, падобны да многіх беларускіх мястэчак. Ён і вызначае тое, што ў Смаргоні цяжка знайсці старадаўнія збудовы. Але тут адбываецца тое, без чаго гіне чалавек, губляе прывабнасць горад – развіццё. Будуюцца прыгожыя сучасныя дамы, банкі, магазіны. Гаспадар аднаго з іх нават павесіў ганарлівую шыльд: "Прыватная ўласнасць". Ды і нумары мясцовай гасцініцы адрамантаваны і выглядаюць даволі прыемна.

А яшчэ ў Смаргоні будуюцца храмы. Спаса-Праабражэнскі сабор ужо ўражвае сваімі маштабамі. Хацелася б прыехаць у горад праз некаторы час і ўбачыць усю веліч гэтай царквы. Пакуль жа я толькі чула, як б'юць яе званы, і паставіла свечку ў малельнай зале, дзе ўжо праходзяць службы.

Алена СПАСЮК.

НА ЗДЫМКАХ: будуюцца Спаса-Праабражэнскі сабор; у гарадскім парку; касцёл імя Святога Міхаіла Архангела. Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

весткі з рэгіёна: капільшчына

"МЛЕЧНЫ ШЛЯХ АД РУК БАБУЛІ"

Менавіта так называлася абласное свята-конкурс на вырабу традыцыйнага ручніка, якое прайшло ў горадзе Капелі. Больш за 20 ткачы з 7 раёнаў Мінскай вобласці прыехалі, каб паказаць сваё майстэрства, традыцыі свайго мясцовасці, паспрацаваць за перамогу, абмяняцца вопытам ды проста пагутарыць.

Пад гукі цудоўных беларускіх мелодый рушылі па плошчы дэлегацыі Вілейскага, Слуцкага, Старадарожскага, Салігорскага, Уздзенскага, Любанскага і Капільскага раёнаў. Знакамітая ткачыца Марыя Волкава са Старадарожчыны – раёна, які два гады запар прымаў на сваёй гасціннай зямлі аматараў народнай творчасці, перадала Валянціне Гладкай, ткачыце з вёскі Праснакі Капільскага раёна, як эстафету ручнік. З прывітальнымі словамі перад прысутнымі выступілі старшыня Капільскага райвыканкама Міхаіл Бода, старшыня жоры, старшыня Беларускага Саюза майстроў народнай творчасці, доктар мастацтвазнаўства Яўген Сахута, старшыня аргкамітэта, намеснік начальніка ўпраўлення культуры Мінаблвыканкама Леанід Пашкун. Усе адзначылі, што сярод удзельнікаў конкурсу шмат моладзі, нават – хлопцы.

Самыя цікавыя назіралі за працай ткачы, як з простых нітак нараджаліся мудрагелістыя ўзоры (прызнаюся, я ўпершыню на свае вочы ўбачыла розныя ткацкія станкі), задавалі пытанні, сталі дзяліліся ўспамінамі пра сваё дзяцінства, калі ў іх хаце стаялі кросны. І я міжволі ўспомніла расказы свайго бабулі (дарэчы, яна таксама з Капільскага раёна), якая, як і Таццяна Міхалькевіч – кіраўнік творчай майстэрні па ткацтве Паставіцкага сельскага Дома культуры Старадарожскага раёна, навучылася ткаць у 12 гадоў у маці. Тады амаль усе насілі сваё, даматканае, воль і даводзілася шмат сядзець за кроснамі.

Нельга было не спыніцца і каля Паўліны Ільшчыц з Салігоршчыны. Па-першае, Паўліна Навумаўна – ледзь не самая старэйшая ўдзельніца свята, па-другое, яна ткала пояс і ўвесь час спявала старадаўнія песні, часам – сумныя, часам – такія вясёлыя, што, здавалася, толькі пояс стрымліваў яе на месцы, а то б даўно пусцілася ў скокі. Цікава мне было паглядзець, як ткала моладзь, асабліва хлопцы. І я падышла да

Арцэма Рудзені з Лешні Капільскага раёна.

— Арцём, а твае сябры не смяюцца, што ты, хлопец, а захапіўся дзязьвачай справай.

— Наадварот, просяць, каб і я навучыў. Дарэчы, ткацтва ў сярэднявеччы лічылася справай мужчынскай, і толькі значна пазней у ім пачалі панавать жанчыны, – дастойна адказаў мне хлопец.

Акрамя конкурсу на свяце быў наладжаны цудоўны канцэрт, які доўжыўся амаль тры гадзіны і на якім можна было пачуць музыку розных жанраў. Аматыры народнай музыкі з задавальненнем слухалі славетныя капільскія "Дудароў" – ансамбль народнай музыкі СШ №2 Капілья, аматыры эстраднай песні – самадзейны валькальны ансамбль. Гучалі мелодыі ў выкананні духовага аркестра Дзіцячай школы мастацтва Капілья. Была прапанавана таксама і гульнівая праграма. Жадаючыя маглі наведваць "Хату з матчынай душой", дзе сабраны розныя рэчысялянскага побыту, і "Горад майстроў", дзе свае вырабы дэманстравалі народныя ўмельцы Капільшчыны: ткачыцы, мастацы і ручнікі, вышываныя абрусы, дываны, вырабы з дрэва, карціны юных мастакоў. А якія апетытныя пірагі, пірожныя, пячэнне былі прапанаваны гасцям!

Нарэшце, быў падведзены вынік конкурсу, названы імёны лаўрэатаў і дыпламантаў у розных намінацыях. У самай галоўнай намінацыі – "Ручнік" перамагла В.Кіеня з Семежава Капільскага раёна. Наогул, капілья сярод пераможцаў было шмат. Наш знаёмы Арцём Рудзеня з Лешні стаў пераможцам у намінацыі "Сувэтка". Усім дыпламантам і лаўрэатам былі ўручаны дыпломы і каштоўныя падарункі.

Свята закончылася. Але цудоўны настрой ад яго яшчэ на доўга захаваецца ў гледзачоў, і, канешне ж, удзельнікаў. І як добра, што народныя традыцыі зберагаюцца і ўзбагачаюцца.

Святлана КАРПУЧОК.

Кнігарня

СЯРОД РУСКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ XX СТАГОДДЗЯ

У Маскве, дзякуючы намаганням выдавецтваў "Большая Российская Энциклопедия" і "Рандеву", пабачыў свет унікальны біяграфічны слоўнік "Рускія пісьменнікі XX стагоддзя". У ім змешчана каля 600 артыкулаў пра пісьменнікаў розных накірункаў.

Выданне будзе карыснае не толькі тым, хто займаецца вывучэннем гісторыі рускай літаратуры, але і тым, каго цікавіць літаратурнае краязнаўства Беларусі. У слоўніку сустракаецца шмат імёнаў пісьменнікаў, якія самымі непасрэдным чынам спрычыніліся да нашай старонкі.

У 1919 годзе ў Мінску нарадзіўся драматург, паэт, празаік Аляксандр Валодзін. Між іншым, яшчэ і кінасцэнарыст. Варта згадаць хаця б адзін яго фільм "Асенні марафон".

У "вызваленчым паходзе" ў Заходнюю Беларусь у 1939 годзе ўдзельнічалі Аляксандр Твардоўскі, Барыс Гарбатаў, Мікалай Грыбачоў, Яўген Далматоўскі.

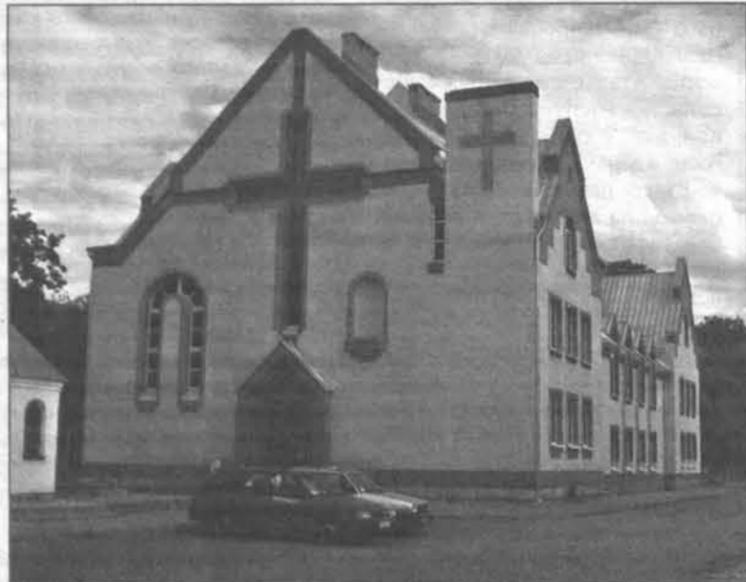
Калі згадаць першую сусветную вайну, то ў тых гадах і месяцы лёс звёў з Беларуска Аляксандра Блока, Аляксея Талстога, Валянціна Катаева, Канстанціна Паустоўскага... У 1920 годзе студзень-люты правалі ў Беларусі Зінаіда Гіпіус і Дзмітрый Меражкоўскі, друкаваліся ў газеце "Мінский листок". У Мінску быў арыштаваны Барыс Савінкаў.

Відаць, шмат хто чытаў у дзяцінстве аповесць "Дзікае дзінга". Яе аўтар – Рувім Фраерман нарадзіўся ў Магілёве. З Глыбокага – паэт Мікалай Мінскі. У Мінску нарадзіўся паэт Анатоль Сафронаў. Бялынічы – радзіма паэта і празаіка Ігара Шклярэўскага.

У баях за Калінкавічы ўдзельнічаў празаік Анатоль Ананьёў. З Беларусі – сюжэты твораў Іллі Эрэнбурга, Рымы Казакавай, Барыса Васільева, Міхаіла Шатрова... У ваколіцах Гомеля пісаў сваю першую аповесць Аляксандр Салжаніцын. Бацька Аляксандра Грына – паўстанец 1863 года.

Хтосьці застаўся па-за ўвагай. Але перад намі – і не энцыклапедыя, а ўсяго толькі біяграфічны слоўнік. Будзе энцыклапедыя "Рускія пісьменнікі XX стагоддзя", то, безумоўна, знойдзецца ў ёй месца для іншых ураджэнцаў Беларусі, якія працавалі на ніве рускай літаратуры ў мінулым стагоддзі.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.



СВЯТЫЯ АЗЁРЫ БЕЛАРУСІ

Ледзь не ў кожным раёне Беларусі знойдзеца возера, якое мясцовыя жыхары называюць Святым. На картах жа тыя самыя азёры пазначаны іншымі назвамі. Справа ў тым, што ў 20-30-я гады ваяўнічыя атэісты знішчалі ўсё, звязанае, на іх погляд, з рэлігіяй. Знішчыць самі азёры немагчыма, таму спрабавалі гэта зрабіць з памяццю пра іх святасць. Афіцыйна ім даваліся назвы кшталту: *Добрае, Светлае, Асінавае, Сасновае або паводле бліжэйшай вёскі і часам вельмі недарэчныя – Заазерскае, Камсамольскае...*



Добрае, Светлае, Асінавае, Сасновае або паводле бліжэйшай вёскі і часам вельмі недарэчныя – Заазерскае, Камсамольскае...

У краянаўчай літаратуры XIX — пачатку XX стагоддзя згадваецца вялікая колькасць азёраў з назвамі, ўтворанымі ад слова «святая»: Святое, Свяціца, Свята-Гашч, Святазёр'е, Свяціца... А ў Сенненскім раёне каля мястэчка Ульянавічы згадваюцца Вялікае Святое возера і Малое Святое. Выганаўскае возера на заходнім італесці ў літаратуры сярэдзіны XIX стагоддзя называецца Свяціцкім.

Этнографамі занатаваны паданні і легенды пра паходжанне такіх азёраў. Найбольш распаўсюджаны паданні, дзе гаворыцца, што на месцы возера раней стаяў храм, гордаці вёска з храмам. Яны праваліліся пад зямлю за грахі людзей, так і ўтварылася возера. У Магілёўскім прадмесці Лупалава яшчэ ў XIX стагоддзі існавала невялічкае возера пад назвай Святое. Лічылася, што ў гэтым месцы ў час набажэнства правалілася царква разам з людзьмі. Людзі верылі, што ў храме на дне кожную суботу служыць Усяночную і на берэзе можна пачуць гукі званой. Пра Святое возера каля вёскі Гарожа ў Асіповіцкім раёне ў 20-я гады XX стагоддзя расказвалі, што раней тут правалілася царква, вада затопіла наваколле на 12 вёрстаў, ад чаго і ўтварылася возера. У некаторых мясцінах занатаваны паданні, паводле якіх царква абрынулася ў возера, а на паверхню возера на Вялікідзень падымаецца «царская брама» ад патопленага храма. Часам нават сцвярджаюць, што калі кінуць у возера камень, то пачуеш, як ён грукне аб вежу храма.

У вёсцы Дубяні на Барысаўшчыне і сёння расказваюць такое паданне:

«Калісьці ў вёску пад выглядам убогага старца прыйшоў Хрыстос і папрасіўся пераначаваць. Ніхто яго не пускаў у хату, і толькі адна бедная жанчына, удава з дзіцем, дала яму прытулак. Раніцай Хрыстос сказаў жанчыне, каб тая збірала сваё дзіця і ішла разам з ім, але па дарозе яна ані ў якім разе не павінна азірацца назад, нават калі пачуе за спінай энкі і плач. Калі Хрыстос і жанчына з дзіцем на руках выйшлі з вёскі, ззаду сапраўды пачуўся жаклівы шум. Жанчына не стрымалася, нахілілася, каб тая папрывіла лапаць, і з-пад прыполю спадніцы паглядзела, што робіцца ззаду: вёска і царква ў яе на вачах праваліліся пад зямлю, а на іх месцы ўтварылася вялікае возера».

І сапраўды, непадалёк ад возера ў лесе ляжыць вялікі камень, мясцовы люд называе яго «каменнай бабай» — акамянелай за непаслушэнства перад Богам жанчыны з дзіцем.

Падобнае біблейскае паданне запісана ў пачатку XX стагоддзя і пра Святое возера, што паміж вёскамі Азяраны і Крушынаўка (Вялікая Крушынаўка) на Рагачоўшчыне. Этнограф Е.Казановіч надрукаваў у часопісе «Жывая старына» за 1916 год артыкул пра гэта возера, дзе паведамляе, што мясцовыя жыхары ўпэўнены: у возеры затанулы

храм. Яны расказваюць, нібыта рыбацкія сеткі часам чапляюцца за падводную званіцу, а стары жалезны крыж на царкоўнай браме быццам быў падняты з затопленай царквы. Аўтарка артыкула падкрэслівае, што гэта Святое возера значна прыгажэйшае за знакамитае возера Святы Яр у Ніжгародскай губерні, дзе нібыта патануў легендарны горад Кіцэж.

Паданне пра Святое возера даследчыца запісала ад мясцовага жыхара Анісіма Ігнатава, яно амаль ідэнтычнае паданню пра Святое возера каля вёскі Дубяні на Барысаўшчыне. Там таксама гаворыцца, што Хрыстос пад выглядам старца-жабрака прыйшоў у вёску і застаўся на ноч у адной беднай староў. Далей, як і ў папярэднім паданні.

Існуюць іншыя варыянты паданняў пра святых азёры, дзе замест храма пад зямлю праваліваецца хата ці карчма. Да прыкладу, у вёсцы Рэчкі Вілейскага раёна расказваюць, быццам на свята стальныя людзі пайшлі ў царкву, а моладзь — у карчму. За гэты грэх карчма правалілася, а на яе месцы ўтварылася возера.

Назвы азёр Свіцязь, Святое, Свяціца, Свяцец і іншыя ідуць з глыбіні стагоддзяў. Тысячу гадоў таму на берагах гэтых вадаёмаў знаходзіліся язычніцкія капішчы, ад якіх дзёндзе захаваліся культавыя камяны, святых дубравы, курганныя могільнікі. Адно з такіх капішчаў на берэзе возера Святое (Добрае) каля вёскі Хадосавічы ў Рагачоўскім раёне ў 60-я гады XX стагоддзя было даследавана археолагамі. Удалося рэканструяваць план капішча — пасярэдзіне стаяў ідал. Сам ідал, вядома, не захаваліся, але ад слупа, на якім ён стаяў, засталася яма, а вакол яе карытападобныя паглыбленні, дзе запальваліся вогнішчы. Ідалу і агню прыносілі ахвяры.

Паблізу многіх святых азёраў размешчаны курганы X—XII стагоддзяў. Да прыкладу, Нічыпаравічы Шклоўскага раёна; Дубна Слаўгарадскага раёна, Хадосавічы Рагачоўскага раёна... Бывае, што ўзгорак на берэзе возера носіць назву Святая Гара. Такая гара зафіксавана каля Браслава, каля вёскі Мікуліна на Полаччыне, каля вёскі Капланцы Бярэзінскага раёна... А поблізу вёскі Стралкі ў Верхнядзвінскім раёне ёсць адрозніе і Святое возера, і Святая Гара. У возеры здавён забараняецца лавіць рыбу, а на гары расла паклонная сасна, каля яе спраўлялі Купалле.

Увагу даследчыкаў з «Явара» даўно прыцягвала Святое возера, або возера Хіцямля. Ёсць варыянты назваў: Хацімля, Хоцімля, Хатомель. Яно знаходзіцца каля вёскі Шапялевічы ў Круглянскім раёне. Пра яго яшчэ ў 20-я гады ў сваёй «Этнаграфіі Беларусі» згадаў Аркадзь Смоліч і падкрэсліваў, што вада з гэтага возера дапамагае ад хвароб скуры. У сярэдзіне 90-х гадоў у лесе поблізу возера быў знойдзены каменны крыж архаічнай формы. Потым да

нас даходзілі чуткі, што мясцовыя людзі паставілі на берэзе вялікі драўляны крыж і сядзяць да яго маліцца, што нібыта ў кожную купальскую ноч у ваду пускаюць невялікія драўляныя крыжы. Згадзіцеся, не пра кожнае возера можна пачуць такое. Вядома, што 7 ліпеня, на дзень свята Яна, Іаана Хрысціцеля, на возеры адбываюцца фестывалі. І вось мы арганізавалі туды паездку. Тое, што ўбачылі, сапраўды ўразіла.

Каля 12-ці гадзін пад'ехалі да вёскі Шапялевічы з боку Бялінчаў. Зварочваем следам за машынамі на лясную дарогу. Насустрэч нам таксама ідуць машыны. Рух такі, нібыта мы на вуліцы вялікага горада. Трэба ехаць наўпрост, толькі там можна прыпаркавацца. Наперадзе каля сотні машын, вольнае месца не адрозніваецца. Нарэшце прыпаркоўваемся, паўсюль у лесе — наметы, каля іх сядзяць, ходзяць людзі, многія прыехалі з сем'ямі. Нагэўна, некаторыя правялі тут усю купальскую ноч. Возера невялічкае, каля трох гектараў, вакол яго радкі лес. Да возера вядуць сцежкі, на берэзе стаяць загарадкі для пераапраанання, прыбіральні, шмат драўляных столікаў і лавачак. У некаторых мясцінах каля берага вельмі топка. У возера спускаюцца масточки. Шмат людзей купаецца, а многія проста стаяць на мастках, акупаюць у ваду дзяцей і нават сабак. У лесе шмат калёсаў, коні пакрыты папонамі, людзі апрануты па-святчанаму, шапчыруюць па сцежках. Няспыны рух — адны прыязджаюць, іншыя ад'язджаюць. Некаторыя толькі набіраюць ваду і на берэзе не затрымаваюцца. Людзі з'ехаліся з наваколля за 20–30 кіламетраў. Бачна, што тут сустракаюцца са сваякамі, старымі знаёмымі, якіх не бачылі год, а мо і болей, тут жа заводзяцца новыя знаёмствы. Усе чакаюць прыезду святара. Нам расказалі, што колькі гадоў таму сюды на фест прыязджалі з Мінска некалькі святароў. Высветлілася, што раней каля возера стаяла каплічка, каля яе біла крынічка, людзі прыходзілі сюды маліцца і кідалі ў ваду манеты. Зараз у возера кідаюць кветкі.

Мы заўважылі, што старыя жанчыны абрываюць лісточкі з маленькіх дубкоў, якіх шмат расце каля возера. На нашу цікаўнасць яны адказалі, што так рабілі іх маці і бабулі: акупалі лісткі або галінкі дуба ў возера і забіралі дахаты, дзе клалі іх за абразы. Гэтае лісце лічыцца такім жа святым, ахоўвае ад усялякай хваробы і няшчасцяў, як і святая вада са Святога возера.

Незабыўныя гадзіны, калі ўважліва пераконваешся, што мы народ з больш чым тысячагадовай гісторыяй... Зрэдка робіцца бачная непарыўная ніць — павязь часоў. Нам пашанцавала: на свае вочы бачылі, як на берэзе Святога возера гэты цуд адбываўся. Сылліся сучаснасць і мінулае, людзі не гулялі ў адноўленыя традыцыі, яны працягвалі жыць імі нязмушана і натуральна.

Людміла ДУЧЫЦ, Ірына КЛІМКОВІЧ.

Неяк вясной у рэдакцыю зайшла Інтэлігентная маладая жанчына і сціпла запыталася: «Ці надрукуеце мой артыкул на «Хрысціянскай старонцы»? Выпадкава, кажэ, купіла вашу газету, і там вельмі спадабаўся артыкул «У гонар святага Іаана Кармянскага» Тацяна Храпінай (№ 15 ад 10.04.2003 года)». Пазнаёмліся. «Алена Шацько, званар храма Уладзімірскай іконы Божай Маці!», — прадставілася жанчына. Гэта было вельмі нечакана: я не ведала, што жанчыны бываюць званарамі. Госця расказала, што скончыла Беларускаю акадэмію музыкі і Божай воляю прыйшла ў храм, дзе і адчула сябе запатрабаванай. Яе першы артыкул «Малтва ў бронзе» быў надрукаваны ў «Голасе Радзімы» (№ 19 ад 8 мая 2003 года). Падрыхтаваны да друку новы матэрыял, які мы публікуем сёння. Але за гэты час у жыцці Алены адбылася значнальная падзея: яна заняла трэцяе месца сярод 30 званароў на Першым міжнародным конкурсе «Званар Зямлі», які нядаўна адбыўся ў Кішынёве.

Віншум нашага пачынаючага аўтара з гэтай перамогай і спадзяёмся на далейшае плённае супрацоўніцтва. А пра сваю работу званара Алена расказвае ў артыкуле.

Тацяна КУВАРЫНА.

«ЗВАНАР – НЕ СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЬ, А ДАР БОЖЫ»

Зараз на Беларусі адраджаецца шмат званіц, з'яўляюцца на Светлай сяміцы званары. Але ці кожны можа стаць званаром? Галоўны званар Навадзевічага манастыра Уладзімір Машкоў мяркуе: каб быў добры зван, трэба быць глыбока веруючым чалавекам, любіць званы. Без любові са званамі лепш справы не мець... Званар — гэта не спецыяльнасць, а дар Божы. Зван, як і вершы, павінен мець сваю рыфму. Зван — гэта частка богаслужэння, ён павінен узвышаць дух чалавека, накіроўваць яго да вяршынь свету. А галоўны званар Тройца-Сергіевы лаўры Ігumen Міхей перакананы: калі званар звяртаецца да званой з малітвай, званіць яго душа, таму ў кожнага званара свой почырк.

Ці заўважалі, што перад службай зван бывае розны? Ён адпавядае службе, таму бывае святочным, вялікапосным, будзённым, памінальным. Царкоўны зван падзяляецца на два асноўныя віды — блавест і ўласна зван. Блавестам называюцца мірныя ўдары ў адзін вялікі зван. Гэта кананічны і найбольш старажытны зван Праваслаўнай царквы. Ён склікае веруючых у храм Божы на богаслужэнне. Статут звона прадпісвае званару ў час Блавеста чытаць 50-ты пакаяны псалом, каб паведаміць яму благодатнае асвятчэнне. Звычайна здалёку пачуўшы Блавест, праваслаўныя здзімаюць шапку (мужчыны) і хрысціяца. У будні Вялікага паста перад пачаткам богаслужэння са званіцы гучыць толькі 12 удараў Блавеста, а напярэдадні надзельнай службы пасля яго дадаецца перазван — гэта трохразовы зван ва ўсе званы, які выказвае хрысціянскую радасць, урачыстасць. Прыклады яго скарыстання — на вячанне, сустрэчу і провады Архірэя.

У час усяночнага дбання перад чытаннем шасціпсалмія (калі ў храме тушаць свечкі), хор спявае 33-ці псалом «Благаслаўлю Госпада на ўсякі час...», гучыць двухзван (зван ва ўсе званы двойчы, у два прыёмы). У народзе яго называюць «другім званам». Ён апавяшчае аб пачатку ютрані і выказвае радасць ад Нараджэння Хрыстова.

І яшчэ два званы ва ўсе званы: перазван — гэта зван па чарзе ў кожны зван (па аднаму ці некалькі ўдараў), пачынаючы з вялікага і да самага маленькага, і так паўтараюць шмат разоў (на вынас крыжы, на асвятчэнне вады, перад пасвятчэннем у сан епіскапа).

Перабор (пахавальны) зван — гэта павольны зван па чарзе ў кожны зван па аднаму разу, ад самага малога да самага вялікага, а пасля гэтага ва ўсе званы і так шмат разоў. Журботны перабор абавязкова заканчваецца кароткім перазванам, які выказвае радасно хрысціянскую веру ва ўваскрэсенне нябожчыка. Павольны ж перабор званой сімвалізуе чалавечае жыццё на зямлі ад нараджэння да старасці, а адначасова ўдар званой — спыненне зямнога жыцця чалавечай смерцю, пры якой усё, што набыта ў гэтым мітуслівым жыцці, пакідаецца. Пры адляванні і пахаванні іерэяў, іераманахаў, архімандрытаў і архірэяў робіцца крыху іншы перабор, з ім можна пазнаёміцца ў Статуце звонавага звона. Вольны званары асабліва строга сочаць за тым,



каб журботны зван, які адносіцца да Госпада, выратавальніка нашага, адрозніваўся ад пахавальнага звону простых грэшных людзей.

Асобы від звону — чырвоны. Раней чырвоным называўся асабліва ўрачысты зван з выкарыстаннем усіх званой. Ён ажыццяўляецца некалькімі званарамі (пяць і больш чалавек) пры кафедральных саборах, манастырах, лаўрах, гэта значыць там, дзе ёсць вялікая колькасць званой, у вялікія свята і на ўрачыстыя і радасныя падзеі Царквы.

Традыцыі звону складаліся сотні гадоў, з моманту з'яўлення званой на Русі, і сфарміраваліся ў стройную сістэму, якая захавалася да сённяшняга дня ў выглядзе Статута звону.

У апошнія гады ў Беларусі склаліся спрыяльныя ўмовы для адраджэння звону: рэстаўрыруюцца старыя і будуюцца новыя храмы і званіцы. Вытворчасць званой наладзіла мінскае прадпрыемства «Отменное литье». Бывае, што новыя наборы званой далёка ад дасканаласці, тады іх недахоп запаўняецца выкарыстаннем гукамітатараў: газавых балонаў, рэак і г.д.

Пры правільным размяшчэнні званой на званіцы адзін званар можа кіраваць 9–11-цю званамі. Цяпер у Мінску самая «правільная» развеска, на жаль, толькі ў Кафедральным саборы, храмах «Усіх тужлівых Радасці» і Уладзімірскай іконы Божай Маці. А гэта так важна для добрага звона! Як важныя і вопыт, разважлівасць і асцярожнасць у справе набіцця добрых званой. Як пісаў у 1910 годзе протаіерэй В.Карпаў, «купляючы цэлы набор званой для храма, трэба абавязкова зрабіць падбор таноў гарманічны, каб атрымалася музыкальнасць. Шматлікі састаў званой сам па сабе яшчэ не мае каштоўнасці, а пры атсутнасці згоды паміж імі атрымліваецца зван безсталковы і непрыемны, асабліва, калі выконваецца дрэнным званаром. Але на гэты прадмет, на жаль, не звяртаецца належнай увагі. Знатую добрых званой вельмі мала». Гэтыя словы актуальныя і сёння. Але хочацца верыць, што сітуацыя зменіцца ў лепшы бок.

Алена ШАЦЬКО,

званар храма

Уладзімірскай іконы Божай Маці.
НА ЗДЫМКУ: Алена ШАЦЬКО з узнагародай.

асоба ў бязмежжы часу

“І ЧЫТАЧОЎ ЗНАЙШОЎ МІЛЬЁНЫ...”

У светлай плыні вясновых дат, што прыпалі на гэты год і адначаліся ў Беларусі, ёсць юбілей сусветна вядомага мастака слова, класіка беларускай дзіцячай літаратуры Янкі Маўра (Івана Міхайлавіча Фёдарова). 11 мая споўнілася 120 гадоў з дня яго нараджэння. Літаральна з першага свайго твора, аповесці “Чалавек ідзе”, якая з канца 1926 года па частках друкавалася ў часопісе “Беларускі плянёр”, пісьменнік набыў папулярнасць, па сапраўдному захавіў дзяцей.

Поспех гэтага твора ў многім прадвызначаны тым, што аўтар яго, настаўнік Іван Фёдарав, быў чалавекам універсальнай эрудыцыі, валодаў прыроджаным адчужаннем дзіцячай душы, меў больш як дваццацігадовы стаж працы ў школе. Таму верыў у таленавітасць дзяцей, у тое, што яны здольныя ўсё зразумець, ва ўсім разабрацца, на ўсё адгукнуцца душою, трэба толькі ўскалыхнуць іх эмоцыі, актывізаваць іх фантазію. Дзецям павінна быць цікава. Гэта ўлічваў Янка Маўр у сваёй педагогічнай і пісьменніцкай дзейнасці.

Складаная тэма паходжання чалавека раскрываецца ў аповесці “Чалавек ідзе” ў запамінальных малюнках-эпізодах, адзначаных дынамізмам. З цікавасцю сочаць чытачы за нялёгкай барацьбой першабытных людзей са стыхіяй, за тым, як яны вырываюцца з “царства звяроў”. На тварах іх, як узнагарода, засвяціўся тады першы смех. “Гэта засмяўся Чалавек-Пераможца!” — такімі словамі заканчваецца аповесць. Яна поўніцца прадчуваннем новых казачных адкрыццяў, якімі — у гэтым не сумняваюся аўтар — адзначыць свой гістарычны шлях Чалавек.

Настаўнік І. Фёдарав хацеў падпісаць аповесць уласным імем і прозвішчам, але не зрабіў гэтага, каб не паўтараць імя вядомага рускага першадрукара Івана Фёдарова. Давялося шукаць псеўданім, і Іван Міхайлавіч зрабіў гэта, як заўсёды ва ўсім, — удаля і арыгінальна. У загадкава-прывабным псеўданіме — Янка Маўр — суладна загучалі блізкае, душэўна-светлае беларускае імя Янка і далёкае, экзатычнае, гоморскае слова Маўр. Так у 1926 годзе з аповесці “Чалавек ідзе” прыйшоў у беларускую дзіцячую літаратуру адзін з яе заснавальнікаў, любімы пісьменнік многіх пакаленняў дзяцей Беларусі і не толькі Беларусі — Янка Маўр. Вядома, што кнігі гэтага аўтара перакладзены на дзесяткі моў свету: рускую, украінскую, узбекскую, грузінскую, эстонскую, латышскую, літоўскую, таджыкскую і іншыя мовы народаў былога Саветаў Саюза, а таксама на балгарскую, польскую, славенскую, кітайскую, румынскую, нямецкую, французскую і іншыя.

Янка Маўр спрыяў павышэнню аўтарскага папулярнасці беларускай дзіцячай літаратуры, умацаванню яе ўзаемазвязей з іншымі літаратурамі. Пераклаў на беларускую мову творы рускіх класікаў — А.Чэхава, М.Прышвіна, Д.Маміна-Сібірака, а таксама зарубежных — М.Рыда, Ф.Купера, Р.Кіплінга, Ж.Верна, М.Тэзна, Х.К.Андэрсена.

Адданы сын Беларусі, Янка Маўр не мог быць аб'якавым да лёсу іншых народаў. Яго абурала расавае дыскрымінацыя, жорсткасць, эксплуатацыя, трагічнае становішча дзяцей у каланіяльных і залежных краінах. Яму заўсёды хацелася як мага больш ведаць не толькі пра Беларусь, але і пра ўсю нашу планету і яе насельнікаў. Не выпадкова задоўга да таго, як стаць пісьменнікам, настаўнік І. Фёдарав яшчэ ў 1903 годзе зацікавіўся і дасканала авалодаў штучнай міжнароднай мовай эсперанта. Гэта дало яму магчымасць наладзіць перапіску з эсперантыстамі

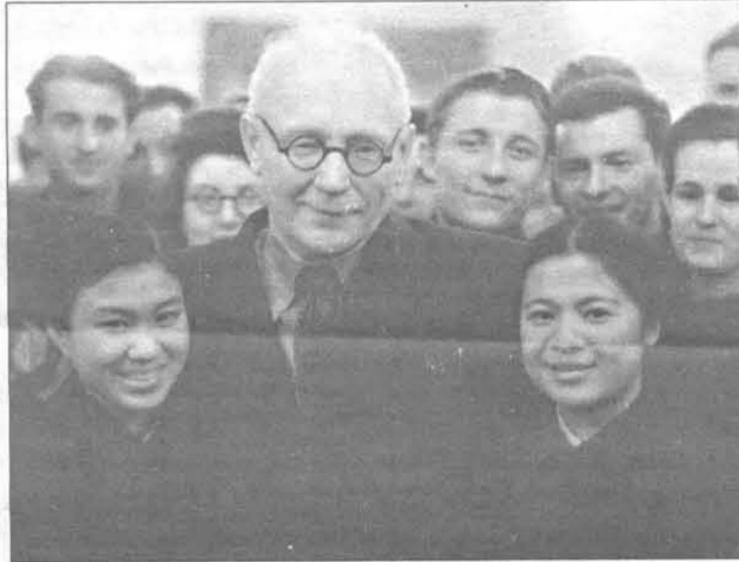
многіх краін свету. На імя настаўніка Фёдарова прыходзілі пісьмы з Англіі, Францыі, Новай Зеландыі, Інданезіі, Амерыкі, Румыніі, Галандыі, Італіі, Явы, Новай Гвінеі.

Захапленне эсперанта працягвалася і пасля Вялікай Айчыннай вайны, фактычна да канца жыцця Янкі Маўра. Аднак асабліва ажыўленай яго перапіска з эсперантыстамі была ў дарэвалюцыйны час і ў 20–30-я гады мінулага стагоддзя. Эсперантысты (у асноўным настаўнікі) прысылалі Янку Маўру кнігі, часопісы, рэдкія і вельмі цікавыя матэрыялы на мове эсперанта. І сам Іван Міхайлавіч выпісваў перыёдыку на гэтай мове. Названыя матэрыялы, а таксама навуковая, энцыклапедычная літаратура з асабістай бібліятэкі (да Вялікай Айчыннай вайны Янка Маўр меў адну з самых багатых у Мінску хатніх бібліятэк) пашыралі круггляд, веды пісьменніка, што вельмі патрэбна было яму і ў настаўніцкай, і ў літаратурнай дзейнасці. Несумненна, перапіска з эсперантыстамі, прыведзеныя ў іх лістах канкрэтныя факты парушэнняў правоў чалавека, эксплуатацыі, жабрацтва дзяцей і г.д. стымулявалі цікавасць Янкі Маўра да тэмы жыцця ў іншых краінах. У 20-я гады ён напісаў цыкл твораў, прысвечаных у асноўным жыццю народаў каланіяльных і залежных краін. Гэта аповесці “У краіне райскай птушкі” (1928), “Сын вады” (1928), раман “Амок” (1929), апавяданні “Слёзы Тубі”, “Лацароні”, “Незвычайная прынада” і іншыя. Усе яны ўвайшлі ў залаты фонд беларускай дзіцячай літаратуры, назаўсёды замацавалі за Янкам Маўрам славу выдатнага майстра прыгодніцкага жанру. “Янка Маўр, — пісала паэтэса Е.Лось, — паланіў сэрцы юных чытачоў сваімі прыгодніцкімі творамі, і мы з любоўю называем яго беларускім Жулем Вернам”.

У творах пра далёкія краіны — каланіяльныя і залежныя — Янка Маўр выказаў спачуванне прыгнечаным народам, глыбока адчуў іх крывіды і боль.

Дзеянне першай прыгодніцкай аповесці з прыгожай назвай “У краіне райскай птушкі” адбываецца на востраве Новая Гвінея. Пачаў гэтага твора сваім гучаннем нагадвае зачын народнай казкі: “Далёка-далёка ад нас, на другім баку зямлі... на поўнач ад Аўстраліі ляжыць вялікі востраў Новая Гвінея...” Гэты тон жывой зацікаўленай размовы дапамагае юным чытачам нібы трапіць на той дзіўны востраў, дзе стаіць вечнае лета, дзе круглы год растуць і цвітуць расліны і кветкі, дзе знайшла прытулак казачнай прыгажосці райская птушка. Здавалася б, і жыццё на Новай Гвінеі павінна быць райскім... Але ў той час там гаспадарылі англійскія каланізатары. Іх жорсткасць, сквалнасць, бесчалавечнасць удала падкрэсліваюцца ўключэннем успамінаў пра вядомага рускага падарожніка і даследчыка, які тры гады пражыў на Новай Гвінеі сярод папуасаў і стаў для іх дарагім госцем, сябрам. Нават імя яго засталася ў мове папуасаў для азначэння добрага чалавека, толькі вымаўляюць яны імя Маклая своеасабліва — “Макрай”.

У аповесці “У краіне райскай птушкі” супрацьстаіць каланізата-



Янка МАЎР сярод замежных чытачоў.

рам і вобраз місіянера Саку, дваццацідвухгадовага папуаса, стрыманага, высакароднага, які валодае пачуццём уласнай годнасці. Гэты вобраз міжволі выклікае сімпатыю, пра гэта пісала ў сваім пісьме Янку Маўру вучаніца 8-га класа Таня Князева. “А папуасы ўсе маглі б быць такімі, як Саку, — зазначыла яна. Правільна зразумела дзяўчынка вельмі важную, увасобленую ў падтэксце думку аўтара: не папуасы вінаватыя ў сваёй страшэннай адсталасці. Гэта свядомая палітыка каланізатараў, для якіх самае галоўнае — нажыва”.

Каб трымаць больш надзейна лейцы, каланізатары хітра выкарыстоўваюць рэлігію. У спецыяльна адкрытых імі місіянерскіх школах рыхтуюць прапаведніцкаў хрысціянскай рэлігіі з ліку мясцовага насельніцтва. Зусім малым хлопчыкам трапіў у школу Саку. Амаль за дзесяць гадоў вучобы ён шчыра паверыў у рэлігію белых, у хрысціянскую ідэю ўсеагульнай любові і даравання. Гэты самаадданы прапаведнік хрысціянства з нязменнай бібліяй у руках вучыў братаў-папуасаў пакарляўнасці, паслухмянасці, заклікаў іх любіць і слухацца белых паноў. Аднак пераканаўся ўрэшце місіянер Саку, што самі каланізатары груба парушаюць сваятыя запаведы хрысціянства. Іх жорсткасць, бязлітаснасць не маюць мяжы: у спаленай імі папуаскай вёсцы згарэл і жыхары, а сярод іх былі дзеці і жанчыны...

У аповесці “У краіне райскай птушкі” разам з выкрыццём каланіялізму ўзнікае і праблема маральнай перавагі так званых “дзікуноў” над тымі, хто лічыць сябе прадстаўніком вышэйшай расы.

Усе, хто чытае творы Янкі Маўра пра далёкія краіны, упэўнены, што іх аўтар быў там, бачыў усё, пра што піша. У сувязі з гэтым нельга не прыгадаць сустрэчу, якую з задавальненнем успамінаў сам Іван Міхайлавіч. А звязана яна з раманам “Амок”, гэта, як ужо адзначалася, першы беларускі раман для дзяцей. У аснову якога пакладзены сапраўдны падзеі — паўстанне, што адбылося на востраве Ява ў 1926 годзе.

Ва ўступным слове да першага выдання рамана “Амок” Янка Маўр звярнуў увагу на тое, што асноўныя факты і матэрыялы, на якіх пабудавана гэтая кніга, былі атрыманы ім непасрэдна з Явы і Галандыі ад эсперантыстаў. Апрача таго, пісьменнік выкарыстаў артыкулы розных газет і часопісаў (у тым ліку і замежных). “У кнізе “Амок”, — падкрэсліў Я.Маўр, — сабраны сапраўдныя факты (нават у дробязях) болей, чым можа ўявіць чытач”. Увесь гэты матэрыял пісьменнік імкнуўся з гістарычнай праўдзівасцю асэнсаваць. Аднак ён не прэтэнда-

ваў на стварэнне гістарычнага твора, што падкрэслена і самім падзаглаўкам да рамана “Амок”.

Неўзабаве пасля выхаду твор гэты быў перакладзены на іншыя мовы, у тым ліку на англійскую. Аўтар атрымаў шмат водгукаў, былі, безумоўна, лісты з Інданезіі і непасрэдна з вострава Ява. У іх звярталася ўвага на асобныя недакладнасці ў апісанні некаторых звычайных яванцаў, а таксама дэталей тых падзей, якім прысвечаны раман.

Гэтыя заўвагі Я.Маўр улічыў у наступных выданнях. Раман “Амок” у пашане на Яве і ва ўсёй Інданезіі. Варта ўспомніць сустрэчу, што прыгавалася вышэй, у самым пачатку размовы пра раман “Амок”. Адбылася тая сустрэча ў 1960 годзе. Тады, падчас свайго паездкі ў Маскву, супрацоўнік Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Інданезіі Кхо Куатліят спецыяльна наведаў Мінск, каб сустрэцца з беларускім пісьменнікам, аўтарам рамана “Амок”. Сустрэча адбылася на кватэры Маўра. Госць з Інданезіі быў вельмі ўражаны, калі даведаўся, што Янка Маўр ніколі не быў на Яве... А ён жа, карэнны Інданезіец, быў упэўнены, што аўтар рамана “Амок” жыў на Яве і нават быў удзельнікам паўстання 1926 года.

Уцыкле твораў пра далёкія краіны не абышоў увагай Янка Маўр тэму дзяцінства, ёй прысвечаны апавяданні “Лацароні”, “Незвычайная прынада”, а таксама жамчужына на нашай беларускай дзіцячай літаратуры — апавяданне “Слёзы Тубі”. Першымі слязінамі спагады, дабрны і сёння западаюць яны ў сэрцы дзяцей.

Янка Маўр, вельмі патрабавальны, тонкі мастак слова, не прымаў голай дыдактыкі, маралі ў лоб. Ён нічога не тлумачыў, не падказваў, не навязваў дзеячам. Верыў, што яны самі вычытаюць у падтэксте патрэбнае, самі ва ўсім разбіраюцца, бо пазіцыя аўтара акрэслена выказана мовай вобразаў.

Творы Янкі Маўра не ўкладваліся ў ідэалагічныя схемы, не было ў іх адкрытага рэвалюцыйнага пафасу. З-за гэтага давалася пачуццям яма папрокаў таленавітаму пісьменніку-наватару ў 20-я, асабліва ў 30-я гады. Яго абвінавачвалі ў сацыяльнай прытуленасці, апалітычнасці, у захапленні замежнай экзатыкай, геаграфізмам, у “ідэалізацыі драбніцкіх дэталей старых часоў” (!?). Рэцэнзент В.Селіванава, напрыклад, напярэдакце пісьменніка за тое, што яго сын вады Манг (аповесць “Сын вады”) стаў пакутнікам, а не ўзняўся да сацыяльнага пратэсту. Я.Маўр быў тонкім псіхолагам і таму не мог дазволіць сабе штучна да свайго твора прышрубавач распаўсюджаны ў той час штамп:

абавязковае рэвалюцыйнае пасталенне дзейнага персанажа. Не баяўся ён у дзіцячай кнізе трагічнага: гінуць многія героі рамана “Амок”, трагічная смерць напаткала слаўнага, спрытнага Тубі з апавядання “Слёзы Тубі”, драматычна склаўся лёс хлопчыка Сідры (апавяданне “Незвычайная прынада”), гінуць героі апавяданняў, прысвечаных падзеям Вялікай Айчыннай вайны (“Запіска”, “Завошта?”, “Невядомы герой”). Я.Маўр хацеў паказаць юным чытачам сапраўднае жыццё, лічыў, што дзеці павінны ведаць, што “жыццё, — як пісала Е.Лось у вершы, прысвечаным Янку Маўру, — не гулі-гулюшкі”...

Аднак агульная танальнасць і тых яго твораў, дзе ёсць трагічнае, — жыццесцвярдзальная, бо ўвасоблена ў іх вера аўтара ў пераможную сілу добра, справядлівасць. Ён быў вялікім жыццялюбам, аптымістам. Жывая творчая думка, крылатая фантазія няспынна пабуджалі Янку Маўра да пошуку новага. Пасля цыкла твораў пра далёкія краіны Маўр напісаў вострасюжэтную прыгодніцкую аповесць пра роднае Палессе — “Палескія рабінзоны” (1930). У аснове яе сюжэта — добра вядомы ў сусветнай літаратуры матыў рабінзанады, які вядзе пачатак ад кнігі Даніэля Дэфо “Рабінзон Круза”.

Неўзабаве — новае адкрыццё. Новы падарунак юным чытачам: багатая гумарам, займальная, педагогічна мудрая аповесць з загадкавай назвай “ТБТ” (1934). Напісаны гэты твор у новым для беларускай дзіцячай літаратуры жанры школьнай аповесці. Смелым эксперыментатарам, які спрабуе зазірнуць у будучыню, не стрымлівае ўзлёту сваёй невычэрпнай фантазіі, паўстае перад чытачамі Янка Маўр у байцы “Пекла”, у “Аповесці будучых дзён”, у фантастычнай аповесці “Фантамабіль прафесара Цылякоўскага”. Ён аўтар шматлікіх апавяданняў, таленавітых псіхалагічных навел, героі якіх — дзеці розных узростаў (“Падарожжа вакол дома”, “Шчасце”, “Бярозавы конь”, “Максімка” і іншыя). У пасляваенны час ён актыўна, востра, баявіта выказаўся ў жанры палітычнага фельетона-памфлета. Восем назвы некаторых з іх — “Беласнежка ляціць за мора”, “Сальвадорцы”, “Некалькі слоў пра мараль” і іншыя. Галоўнае ў іх змесце — выкрыццё вар’яцкіх планаў падпальшчыкаў новай вайны, агрэсіўнага сутнаць палітыкі некаторых дзяржаў, найперш Амерыкі. Шмат якіх радкі гэтых фельетонаў так і просяцца на старонкі сённяшняга друку.

Узбагаціла беларускую дзіцячую літаратуру аўтабіяграфічная трылогія Я.Маўра “Шлях з цемры”, над працягам чацвёртай часткі яе пісьменнік працаваў да апошніх дзён свайго жыцця, і ўсё ж, на жаль, твор застаўся незакончаным.

У творах пісьменніка увасоблены агульначалавечыя ідэі Дабра, Чалавечнасці, таму чытачоў гэты мастак-наватар, жыццялюб знайшоў у розных краінах. “І чытачоў знайшоў мільёны”, — так пісаў у сваім пасвячэнні Янку Маўру пэтр Станіслаў Шушкевіч. Не выпадкова ў 1983 годзе стагоддзе Маўра адпаведна з рашэннем ЮНЕСКА адзначалася ва ўсім свеце.

Цёпла, шчыра адсвяткавала яндаўна Беларусь 120-ты юбілей Янкі Маўра. “Рамантычныя ветразі Маўравай творчасці вытрымалі выпрабаванне ветрам і штормам часу”, — значныя лаўрэаты Дзяржаўнай прэміі імя Янкі Маўра вядомы беларускі пісьменнік Уладзімір Ягоўдзік.

Маргарыта ЯФІМАВА, сябра СПБ.

зваротная сувязь

АРГЕНТИНА

Паважаныя супрацоўнікі "Голасу Радзімы"!
Пішу вам з далёкай Аргенціны. Вашу газету чытаю ўжо дзесяць гадоў. Мне падабаюцца кароткія навіны аб усім. Раней мы ўсе жылі ў адной краіне, таму цяпер цікава даведацца пра жыццё ва ўсіх рэспубліках былога Саюза, асабліва пра Латвію (я родам адтуль).

Да навін вашай газеты нераўнадушныя і тыя, хто прыехаў сюды паўстагоддзя таму, і новае пакаленне, і тыя, хто нарадзіўся ў змешаных сем'ях. Усе ганарацца сваім славянскім паходжаннем і вельмі цікавацца радзімай продкаў.

Нягледзячы на гады, пражытыя на чужыне, нашым людзям уласцівы асабліва цеплыня і задушэўнасць, спагадлівасць. І дзеці выхаваны гэтак жа. Хачу прывесці прыклад. Тут, у Аргенціне, нядаўна адбылася прыродная катастрофа — горад Санта Фе пайшоў пад ваду. Гэта здарылася ноччу. Абедзве ракі, паміж якімі знаходзіцца горад, у час ліўня выйшлі з берагоў. Дамы паўнасьцю апынуліся пад вадай — гэта жудасна. Людзі ратаваліся, як маглі.

Члены таварыства Беларускага клуба, не марудзячы, кінуліся на дапамогу. Дапазна працавалі, каб хутчэй адправіць гуманітарную дапамогу — прадукты, адзенне, абутак. Накіравалі вялікі поезд. Гораду дапамагала ўся наша краіна і некалькі замежных.

Цудоўныя людзі тут жывуць. Мне хацелася б расказаць пра ўсіх, але асабліва пра Карласа і Ганну з вялікай сям'і Сальніцкіх, Васю Рыкарда і Бенчы Эстрэжа з дынастыі Дзенісеній, Ганну Сітнік, сям'ю Кругловых, Яўгенію Акуневіч і многіх іншых. Вялікае дзякуй усім, хто дапамагаў.



Р.С. Дзякуй таксама за вершы Аляксандра Жалейкі, з неярплівацю чакаем новых яго сачыненняў. Дзякуй Вячаславу Ігнаценку за цікавыя яго малючкі.

З лепшымі пажаданнямі і павагай
Вія КРУГЛОВА.

весткі з суполак

КІРГІЗІЯ

А МЫ СПЯВАЕМ...

У гэтым годзе Бішкеку, сталіцы Кіргізіі, спяўніца 125 гадоў. На свята запрасілі ўсе дыяспары.

Наш кіраўнік Аляксандр Шут прапанаваў нам выканаць дзве песні на гапоўнай плошчы Бішкека — Ала-Таа. Дарэчы, адна з песень, беларуская, друкавалася ў вашай газеце №15 ("Ад сяброў з даліны Чуйскай"), а другая, кіргізская, "Ырдайль, дастор, ырдайль" ("Спяваем, сябры, спяваем"). Сярод выканаўцаў было трое кіргізаў. Хочацца адзначыць, што рэпэціраваць беларускія песні з кіргізамі вельмі прыемна. Яны добрасумленна адносяцца і да вымаўлення беларускіх слоў, і да вывучэння тэкстаў. А яшчэ гэты народ валодае лепшым дарам, ён галасісты.

Па ініцыятыве Аляксандра Сяргеевіча кожнаму спеваку было выддзена па 150 сом, акрамя аплаты праезду. Людзі засталіся вельмі задаволенымі і прасілі перадаць Аляксандру Сяргеевічу шчырую падзяку, нізкі паклон, пажадаць яму добрага здароўя і паспехаў ва ўсіх яго справах.

А я асабіста дзякую калектывам аддзела і Палаца культуры нашага горада і раёна і іх кіраўнікам Кумушай Байбасунаўне і Джабары Кадрыраўне за дапамогу ў падрыхтоўцы свята.

Настасся САМАРДАК.

апавяданне

Усямідзесятых гадах мінулага стагоддзя крытыкі гаварылі пра "аршанскую школу беларускай прозы". У Оршы тады плённа працавалі Мікола Воранаў, Адольф Варановіч і Леанід Калодзежны. Леанід Калодзежны нарадзіўся ў вёсцы Солаўе на Аршаншчыне. Скончыў Віцебскае мастацка-графічнае вучылішча. Служыў у Савецкай Арміі на Крайняй Поўначы. Загавіў Кудзеўскім сельскім клубам, працаваў мастаком-афарміцелем на Аршанскім ільнокамбінаце, супрацоўнічаў з аршанскай і дубровенскай райгазетамі. Выдаў кнігі апавяданняў "Аўсяны звон" і "Бярозы ў жыцце". Жыве і працуе ў Оршы. Прапаноўваем увазе чытачоў новае апавяданне пісьменніка.



Леанід КАЛОДЗЕЖНЫ

КЛІЧ РОДНАЙ КРЫВІ

НАВЕЛА

Беларусам за мяжой прысвячаю.

Вакзальчык — цагляны, тыпу збудаванняў пушкінскіх станцыйных наглядчыкаў, дамок, узведзены ці не разам з пракладкай чыгункі — туліўся ў хаўрусе з дзвюма хацінамі, хляўком і пуняй сярод лесу. Цягнік ля яго толькі-толькі прытармазіў і зноў няўрымсліва торгнуўся, пакаціў па серабрыстых рэйках. Апроч Лявона высадзіўся адзін-адзінны пасажыр — ушчацінены, сівы, павязаны як пры зубным болю белай лайнінай, дзядок з рэчмяшком за спінай. Лявон разгублена крутнуўся — куды ісці? Але не ўгледаў дарогі і прыспорыў ўкрок, нагнаў старога.

— Будзьце ласкавы, скажыце: колькі да Старыны і як дабрацца да яе? — далікатна кашлянуў.

— Дзве вярсты, мілы чалавек, — ахвотна азваўся той. — Вунь пераезд — там і шлях. Упершыню, бачу, папаў сюды?

- Ага.
- У госці прымчаў?
- У адведзіны.
- Адкуль будзеш?
- З Амерыкі.
- Адкуль, адкуль?
- Са Злучаных Штатаў.
- Брэшаш?!
- Не.
- Аж з саманькіх?!
- З якіх жа.

— У-у! Я-ткі вытарэшчваю злікі — ненаські, — скасавурыўся дзядок на мажную Лявонаву постаць. — Адзенне, хвігура — падзроныя. І не памыліўся — іншародзец!

— Тата мой тутэйшы.
— Хто, цікава?
— Масей Бабіч.
— Не знаў у Старыне такога.
— У вайну шаснаццацігадовым яго завезлі немцы ў Германію на працу. А з Германіі ён за акіян трапіў.

— Стоп, стоп! Ета ці не Захара Бабіча, павешанага эсэсаўцамі за партызанства, сын?

- Так, так!
- Во! Дык я з тваім бацькам "Буквар" штудзіраваў у Высокаўскай школе. Як ён у Амерыцы?
- Памёр тры зімы таму.
- Шкада. З маці застаўся?
- Маці, калі падлеткам быў, у аўтакатастрофу сабіла.
- А... Да каго ж ты ў Старыну?
- Цётка... сястра татава там.
- То гуд бай! — казырнуў усім тым нямногім, што, пэўна, па чутцы вывучыў з англійскай мовы дасціпны балака, але, бы ачуняў, сумеўся і сарамліва паправіўся: — З Богам! Я ўжо дома, — знерухомеў супраць крытага гонтаю це-

рамка. — Пагазуюш у сваю Амерыку — завярні да мяне: астаграмімся, пагамонім.

— З задавальненнем! — пачціва пакланіўся Лявон.

Неба завалаквалі не па-летняму суровыя хмары. Зрэдзь яны прахудняліся, і тады з-за іх вызырвала прозалаць.

Адразу ж за бульбянымі соткамі, абнесенымі сукаватым, падплеценым да смаленых слупоў лазовымі пруткамі, жардняком, дарога сігала ў прыветны дубнячок.

"Ёй жа тата хадзіў! — скаланула Лявона. — Можна, ад навалыніцы хаваўся пад той камлюкаватай сасной!"

Абсалютна вычхаліся дасюль верадліва-глыжлівыя туга і самота, унутры неспадзявана пацпалела — не, не чужы ён тут: у гэтым паветры лунае татаў дух! Лявону паблюзнілася, што навакольныя мясціны дужа знаёмыя, што ён даўным-даўно... сто... пяцьсот... тысячу гадоў ведае іх!

Акрыялы, пераймаючы з рукі ў руку ёмістую, у металічных заклёпках, у зіхоткіх замках-маланках, аздобленую фірменнымі ярлыкамі, эмблемамі сумку, паджаў барзджэй. Сыпанка гарэзліва віхляла ўправа, улева. Пад тоўстымі падэшвамі чаравікаў, няхай яна ніжэла — падатліва спружыніла, нават зыбалася, хай жа плялася пад ўхіл — цвярдзела, гула, а на выспах, на шаргавітых, аскаменных пясках — пульхніла, мякчэла.

Перад рабрыстым, змастыраным, з бярвенцаў, спрахлым, асэлым мастком, пад якім у асочцы брулілася ручайка, знянацку ўлавіў на сабе пільныя позіркі. Уздрыгнуўшы, заўважыў пад асінкамі лупатую, храпастую ласіху і цыбатае, нязграбнае лясяне.

— Не прызналі? — без ценю страху запыніўся. — І не прызнаеце. Новенькі я ў вас.

Не напалохаў і Лявон звяроў. Памарудзілі яны трохі, памігалі дрымотнымі вачыма і спакваля, — паперадзе маці, а следам дзіця, — пабырлі ў гушчарнік.

Як параўняўся з ніцай, пашкуматанай глумлівай бурай, надзвычай падсмаленай, чорнай, шышкаватай вольхай — выбілінула сонца, абдало яснатай дрэвы, парасоністы дзягіль, узыскрыла скатачы расы ў жалабках лістоў.

"Зараз убачу за паваротам роў, далей — поле, заліты промнямі ўзгорбак, на ім — вёску і ўскрай белую царкву!" — незнарок мільганула ў сядомасці.

І сапраўды, не верачы яшчэ ў

чуд, ледзь зрабіў тузін крокаў — перад ім, як і прымоілася, вынікла ўяўнае. Ад нечаканасці Лявон ускрыкнуў і, як паралізаваны, здранцвеў. Раптоўна яму ўспомніўся сон, які прытрыніўся месяцы чатыры таму, калі марыў пра паездку на Бацькаўшчыну. Вярзлося, нібыта ён з касой на плячы, у доўгай, да калянаў, кашулі тулаў за нейкімі басаногімі дзёцюкамі ў такіх жа лянных прасцяцкіх апратках і з косамі-жыгаўкамі, караскаўся вузкай, аточанай баркуном сцяжынай па крутой стро-

ме яра. Чым вышэй узнімаўся, тым больш вытыкаўся мураваны сілэт царквы. Спяраша паказаўся крыж, стройная званіца, неўзабаве вылузнула круглая, копія цыбуліны, макаўка, таксама ўвянчаная крыжам, нарэшце вынырнуў увес храм, а разам выгалілася і сяло.

"Дзіва! Скуль гэтае вешчае насланне?! — уразіла Лявона. — Мажліва, то не я быў, а мой дзед альбо прадзед? Мабыць, мне ўбачылася ўсё іх вачыма?!"

Не маючы сілы супакоіцца ад узрушэння, Лявон залыпаў вейкамі — не, відовішча не знікала: шарэла ў цесных абсадах шыфернымі дахамі вёска, бялела між зеляніны царква. Толькі была царква без крыжоў і без званіцы — абезгалоўленай, знявечанай.

"Зрынулі крыжы і званіцу!" — вырвалася ў Лявона.

Не ішоў — трухаў падбегам. На залесеным старасвецкім бярозамі кургане ўгадаў могілкі. На іх спачывалі Лявонавы продкі. Па словах бацькі, пад каменным, вычасаным пры хрышчэнні для прашчурна крыжам, але выкапаным затым і прыладкаваным перад свежым бугарком, ляжаў прадзед, сьлінны бондар і рымар Самуіл.

Збочыў рашуча. Працерабіўся праз спляценне калючай ажыны і памалу падыбаў паўз караватыя камлі.

"Не я буду — адшукаю Самуілава прытулле!" — пакляўся.

Змеціў знак Хрыста хутка. Аблішаены, форменна воспай пабіты, пакананачаны, пашчэрблены, ён таіўся пад чэзлай кучмай бэзу.

— Знайшоў... знайшоў! — усклікнуў радасна і пагладзіў шурпаты верх. — Вобліз павінны знаходзіцца сховы прабабкі Таццяны, бабкі Каці, дзед Захара, дзядзькоў, цётка!

Жвава ныкнуў туды, сюды і неспадзёўкі паміж сучасных, са здымамі, то мармуровых пліт, то жалезных вежаў ды пірамід, усачыў некалькі дапатоных, прымітыўных распяццяў. Адны маячылі ва ўсю велічыню, тыя-сія выгляд-

валі да паловы, а асобныя праклёўвалі з суглінка ўсяго цемечкі.

"Каторы ж прадзедаў? — скокнуў да другога — надтрэснутага. — Іх жа — не злічыць! Паспрабуй ува-ражы!"

Хвіліну-дзве ў замяшанні тунькаўся ўзад-ўперад. Меркаваў хоць па чымсьці вызнаць вечны прычал прыцягальнага Самуіла. Напаследак расчаравана ўздыхнуў, паклыпаў прэч.

Праг не праг, а ногі самі праз шырокую дзвярную пройму завялі ў пашарпаную, без аконных рам цэркаўку ці, дакладней, у тое, што ад яе збераглося: у скразнячныя, захламленыя друзам і смеццем разваліны. У ёй, у цэркаўцы гэтай, на наступны дзень пасля нараджэння некалі хрысцілі бацьку.

Стаў пад прадзіраўленым, зячучым сінюткай плямінай неба купалам і задраў галаву, перастрэў са сцяны прадаўгаваты строі лік святога, які вымалёўваўся з-пад ашалушанага, нетрывалага слоя вапны, смыкнуўся, троекраць перажануўся. На момант прыдаліся глухаваты тлум, службовы спеў і... кугаканне немаўляці. Лявон тузануўся. Здані імгненна рассяяліся. Замест іх пачуў буркат атлусцельных галубоў у нішах ды адчайны сквіргат завязлай у павуціне мухі і рушыў вон.

Вуліца была пустынай. Ні душы, ні гуку скрозь. Муціць праз двор, апавяшчаючы пра знесенае яйка, кудахтала курчыца і, прывіваючы з гэтым выхваляку, ўзбуджана азваўся пень.

У надзеі напатаць кагось, каб папытаць пра цётку, клыпаў паўз маўклівыя, анямелыя хаты па чэпкім мурагу ды хвосткіх, шчымліва-пахкіх раманях, пакуль з-за вішаніку з узорыстых весніч не высунуўся наперарэз патлаты, загарэлы, у прамасленнай, зашмультаваным камбінезоне хлапец.

— Дзе ў вас жыве Моця? — павітаўшыся, прытрымаў яго.

— Хто? — не расшалопіў вясковец. — Юркі-прымака чэшча, баба Матруна, Захараўна?

— Яна, яна! — здавіла Лявону горла. — Захараўна!

— Дык пад ліпаю вунька... Пра-стуйце туды.

— Дзякуй! Во дзякуй! — недаслухаў прыезджы.

У сандалях-атопках, у карычневай спадніцы і прасторнай квяцістай кофце, у ссунутым на патыліцу па-вясноваму вясёлым каснічку, белавалосая, старая ліпела на цэментнай прыступцы ганка. Ля яе ўвівалася, церлася, тыцкала пад нос — бабча, нюхні, панюхай! — бухматую, сарваную тут жа пад прызбай з клумбы півоню чатырох-пяцігадовае, у малінавых трусіках, галапуае, пухнатае, кудластае дзяўчо. У абліччы жанчыны мільганула штось зводдаль роднае. Што — Лявон спачатку не разабраў. Але, во ўталопіўся вастраў — сцёпануўся: выявіў у ім рысы бацькі свайго.

— Добры дзень, цёця! — скаўзнула з языка.

— Добры, добры, дзетухна! — наўздагад ускінула безабаронна-блізарукі, змарнела-бляклы твар цётка. — Не пазнаю цябе. Невідушчая, любенькі, я. Як паўзнімала за Трысцянкай са сцелішча шэсць гадкоў назад лён, як папагнулася, як напаўзла на зенкі плеўка (урачы плявузгалі — катаракта) — з таго і кукую. Па голасе ўлаўліваю — знаёмы, а не датумкаю хто.

— Пляменнік я ваш.
— Які?
— Сын вашага брата Масея.

— Заканчэнне на 8-й стар.

цікава

ШЧУПАК

Урэках і азёрах шчупак сустракаецца паўсюдна і з'яўляецца адной з найбольш вядомых прэснаводных рыб. Гэта доўгая цыліндрычная выгляду рыба з вялікай галавой і моцна развітымі сківіцамі, ніжня з якіх трохі выступае наперад. Раскрываючыся, яны ўтвараюць вялікую пашчу, усеяную па краях сківіц вострымі, загнутымі назад зубамі, што забяспечвае ім захоп даволі буйной ахвяры.

Афарбоўка шчупака шэрая, цёмна-шэрая з зеленаватым адценнем. Колер моцна вар'іруецца ў залежнасці ад умоў асяроддзя і ўзросту. Маленькія шчупачкі выключна цёмна-зялёныя, з узростам у афарбоўцы пераважаюць шэрыя тоны.

Шчупак — сапраўдны доўгажыхар і можа вырастаць да велізарных памераў. У Мангейме захоўваецца шкілет і кальцо шчупака, якім ён быў памечаны імператарам Фрыдрыхам II у 1230 годзе і выпушчаны ў возера паблізу Хельбронна (Германія). Вылаўлены ён у 1497 годзе, калі трапіў у невад праз 267 гадоў пасля выпуску ў возера. Гэта быў самы вялікі шчупак з калі-небудзь злоўленых і ваżyў 140 кілаграмаў.

Самы буйны шчупак на тэрыторыі былога СССР быў злоўлены пры ачыстцы старых сажалак пад Масквой у XVIII стагоддзі. Ён ваżyў 66 кілаграмаў, быў больш за два метры даўжынёй, а на яго жабернай крышцы выяўлена кальцо з надпісам: "Посадил царь Борис Федорович".

Выбірае шчупак не надта глыбокія мясціны, больш прыцягваюць яго зарослыя травой і воднай расліннасцю месцы. Буйныя трымаюцца на большых глыбінях, драбязя пастаянна жыве ў прыбярэжнай зоне і верхніх пластах вады сярод рознага разнатраўя. Перамяшчаецца шчупак вельмі хутка, валодае выключнай маневранасцю. Скажкі яго маланкавыя, практычна ніякая ахвяра не можа ўцячы ад яго. Але шмат рухацца не любіць. Здабычу сабе падпільноўвае з укрыцця, у рэзкім кідку даганяе яе і зноў хаваецца, высочваючы чарговую



Радзійнжынер з Мінска Ігар ПЯТКЕВІЧ у вольны час любіць парыбачыць на Браслаўскіх азёрах. Да рыбалкі прыхвочвае і свайго сына Дзмітрыя. Такіх шчупакоў злавіць — сапраўднае рыбацкае шчасце.

Фота Максіма МАРОЗАВА.

ахвяру. Нерастуе шчупак адразу пасля сходу льду, як толькі ўтвараюцца першыя яго закраіны, у нерасце ўдзельнічаюць рыбіны, пачынаючы з трохгадовага ўзросту.

У адрозненне ад усталяванай думкі, нават дарослы шчупак харчуецца не толькі рыбай. У яго рацыёне мноства буйных водных беспазваночных, бязлітасна знішчае шчупак жаб і асабліва іх галавасцікаў, падбірае рознае воднае падла.

Найбольш інтэнсіўна шчупак расце ў першыя гады свайго развіцця. У двухгадовым узросце шчупак дасягае 40 сантыметраў даўжын і ваżyць больш за кілаграм, а к 4 гадам шчупакі дасягаюць

70 сантыметраў. Памеры і інтэнсіўнасць росту залежаць, натуральна, ад багацця корму ў вадаёме.

Мяса шчупака — прызнаны дэлікатэс і каштоўны дыетычны прадукт, высокая якасць яго забяспечваецца за кошт харчавання шчупака толькі натуральнай ежай. Значная каштоўнасць шчупаковага мяса тлумачыцца тым, што яно багатае бялком (18,7–19 працэнтаў) пры зусім нізкім утрыманні тлушчу — звычайна 0,5–1,2 працэнта.

Шчупака з поспехам ловяць рыбакі на жыўца, спінінгам, на кружкі, паплаўковымі вудачкамі.

Вячаслаў СТОМА.

апавяданне

КЛІЧ РОДНАЙ КРЫВІ

НАВЕЛА

Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.

— З Амерыкі?! Амерыканец?! — трымкнулі сіня цётчыны вусны. — Ай-ёчкі! Лёнік... Лёнічка! — узвіцла старую. — Ведаць — ведала: ё за морам такі, а не бачыла ніколікі. Дай пакратаю хоць крывіначку сваю! — навобмацак налэпала яна скукарэчанымі халоднымі пальцамі Лявонава запясе. — Дазволь абняць, саколіка! — усцыпурылася, абшчаперыла Лявона за шыю. — Ого, не дацягнуцца да слаўненькага! Вялікі! — беспамылкова вызначыла. — Па Самуілу, па Захару даўся! І ласкавы, ну шоўк! Ганаруся! Якая ж аказія прынесла цябе з бездані?

— Сны мучылі. Нешта клікала сюды, — апавясціў Лявон. — Ды і тата перад смерцю намаўляў пабыць тут. Вось і прыехаў.

— Малайчына! — адпусціла ўрэшце цётка Матруна. — Нябось непамысна, моташна цяперыка ў свайё Амерыцы без бацькі?

— Сям'я ў мяне. Жонка, дзве дачкі.

— А-а. Кім жа працуеш там?

— Кім і тата — стаматалагам.

— Доктарам па зубах, значыцца?

— Так, так.

Колькі гаварылі — столькі зорыліся на Лявона вірластыя, васільковыя, нахштальт неба з прарэкі з-пад царкоўнага скляпення, вочы дзяўчанаці.

— Унучка ваша з вамі? — чамусьці злякаўся іх уважнасці і кінуў ён на малую.

— Не — Гальчына... унуччына дачушка. Бухгалтарам Галья ў горадзе. Развясла яна са сваім лапітудам-алкаголікам. Дык во ўзялі пясцішчу да сябе.

"Выходзіць, гэты карапуз — радня, мая стрыечная ўнучка! — прашмыгнула па тугіх Лявонавых шчоках усмешка. — Хто б падумаў! Дзед я... дзед!"

Не ўлягліся першыя пачуцці, страпянулася цётка Матруна, войкнула:

— Здурнела баба! Такі госьць, такі госьць, а я, халтама, пякую беднага на спёць! Хадзем, Лёнічка, у святліцу! Здарожыўся ж, мусіць, згаладаўся? Покуль тое ды сёе, покуль падоіць кароў, прыбяжыць з фермы Валя, сяструшка твая (Юраська, швагер — ён шафёрам зарульвае — аж вечарам прыблудзіцца), дык пачастую на скорую руку!

— Выбачайце, цётка Моця! Сьты я. У вагоне-рэстаране еў. Мне б вадзічкі.

— Пайшлі, пайшлі.

Шустрэнька старая пераступіла парог сянец.

— Сцюдзёнкі зачарэпнуць ці бярозавіку вып'еш? — спытала, не паварочваючыся. — Рэзкага, кісленькага. Ранічкай з падвала зяць дастаў.

— Бярозавіку, канечне!

Спрытна кабета знайшла ў кутку пад плячёнкай леташняга часнаку халадзільнік, выхапіла з яго

запатнелы глечык, завучана грэбнула са століка фарфоравы кубак. — На, пляменнічак! — падала тое і другое.

Залпам Лявон апаражніў пасуда, хакнуў:

— Харошы квасок!

— Хлябні яшчэ.

— Досыць, досыць!

— Адпачні тады. Кладзіся на кушэтку.

— Паспею. Хачу паглядзець хутар, на якім паявіўся на свет тата. Ці далёка ён?

— Не. Мінеш вадакачку, праскочыш аборы, перамахнеш канаву, а за канавай на ўзлюбку і будзе сельбішча наша. Там якраз на дварышчы груд камення навалены, куст бузіны пышнее і сажняў за дзесяць купа адросткаў ад бэры дыбурьца.

— Ясна.

— Не баўся толькі. Сора Валя прышпарыць. Во абрадуецца табе. Карацей — не прымушай чакаць багата.

— Ладна, — таропка распакоўваючы багаж і адорваючы замежнымі гасцінцамі па-ранейшаму насцярожана-зацятую малую і ўмільна расчуленую, — о, усцешыў, о, расцранжырыўся! — старую, замітусіўся Лявон. — Я — воімгам!

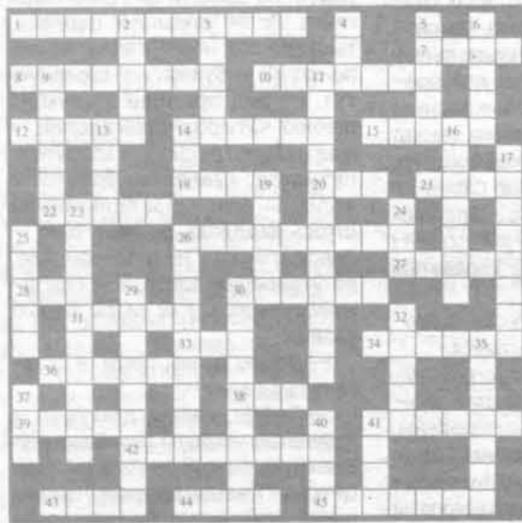
На дзедаўскае котлішча па цётчынай наводцы напароўся без цяжжасці. Двойчы абагнуў лапушыстую, увешаную пукамі ірдзістых ядавітых ягяд бузіны, шыючыся праз драціністы пырнік, даплёўся да шматствольнай грушы-дзікі, абнашчаджанай дробнымі пладамі, сашчыкнуў парачку булдовак, з'ядла глымануў буйнейшую і пакутліва зморшчыўся. У тую ж секунду ў знямельных галінах выразна гульнуў ворашны шорах, і штось мяжкае, кропля ў кроплю хлапяны ком, прашчупнула ў астоенай паўдзённай цішы ля вуха. Лявон жудліва зварухнуўся, расплюшчыў вочы — не, ні вятрынікі ў сусвецце. Адно ўпас сярод калянай лістоты яркае, рудагруднае крылатое стварэнне.

Не марудзячы больш, рашыў узяць зямлі на бацькаву магілу. Распачліва — не прыхапіў пакецік які — пахляпаў па кішэнях, вышмаргнуў клятчастую хустачку, адламаў ад грушы сухое ражэнца, накалупаў пад дрэвам жменьку падзолу і пашлэмаў да бузіны. Там ля валуна надрапаў другую, заціснуў усё ў тугі вузельчык і на бузіне ненароком зноў угледзеў тую ж самую вёртку пташачку, а над шатрыстай чупрынай двух гуллівых беласнежных матылькоў.

"Не інакш — душы чыесь!" — падумалася.

Пакрысе ашляхаючы, Лявон павёў наўкруг галавой, палюбаваўся пагоркава-ўпадзістым абшарам запалавелага жыта, глыбачэнным, у рэдкіх сухмарках небам, а ў небе распластаным, застылым буслом нечакана зразумеў, што яму там, дзе нарадзіўся і вырас, дзе жыве, ужо не будзе спакою.

крыжаванка ад любові іонавай



ПЕРАКЛАДЗІЦЕ НА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ

ПА ГАРЫЗАНТАЛІ. 1. Изобретение. 7. Роза. 8. Шелест. 10. Пустошь. 12. Багрец. 14. Костер. 15. Итака (миф.). 18. Тонна. 20. Мешок. 21. Свая. 22. Улитка. 26. Зрелище. 27. Выстрел. 28. Звук. 30. Почет. 31. Тряпка. 33. Поворот. 34. Замысел. 36. Вереница. 38. Крыша. 39. Супруга. 41. Налим. 42. Бурав. 43. Со страдание. 44. Аллея. 45. Речь.

ПА ВЕРТЫКАЛІ. 2. Туча. 3. Стена. 4. Сапог. 5. Ворота. 6. Ежевика. 9. Афанасий. 11. Стеснительность. 13. Вино. 14. Угол. 16. Квартира. 17. Ветчина. 19. Охрана. 23. Суждение. 24. Время. 25. Трясина. 26. Воспитание. 29. Подвижность. 30. Канун. 32. Пашня. 35. Прозвище. 37. Пища. 40. Столб. 41. Мечта.

«Голас Радзімы»

Намеснік галоўнага рэдактара
Таццяна КУВАРЫНА

Наш адрас: 220005, Рэспубліка Беларусь, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.
Тэлефоны: (+375-17) 288-11-97 (бухгалтэрыя), 288-12-80, 284-76-56, 288-17-82, (тэл./факс).
Галоўны рэдактар: 8029-6-88-17-82.

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь;
Камітэт па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь;
Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі;
Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом «Радзіма».

ЧЫТАЙЦЕ «Голас Радзімы»
ў ІНТЭРНЭЦЕ:
<http://golas.promedia.by>

Паціць рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», могуць не супадаць.

Рэгістрацыйнае пасведчанне №81. Падпісны індэкс у Беларусі 63854.
Тыраж 2 121 экз. Заказ 1507. Падпісана да друку 15. 7. 2003 г. у 12.00.

Газета набрана і звярстана на рэдакцыйным настольна-выдавецкім комплексе.

Адрукавана на паліграфічным РУП «Чырвоная зорка»
(220073, г. Мінск, 1-шы Загарадны завулак, 3).